КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Архітектурний факультет

Кафедра образотворчого мистецтва і архітектурної графіки

(назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧА СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ БАКАЛАВР

на тему:

Художня робота «Дерево життя» (графіка) у художньо-декоративному оздобленні інтер'єру квартири для людини з тривожно-депресивним розладом

Барановська Катерина Володимирівна

(прізвище, ім'я та по батькові здобувача повністю)

Київ 2025

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Архітектурний факультет

Кафедра образотворчого мистецтва і архітектурної графіки

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувачка кафедри
образотворчого мистецтва і
архітектурної графіки
Сафронова О.О.
«_____» _____20___ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧА СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ БАКАЛАВР

Художня робота «Дерево життя» (графіка) у художньо-декоративному оздобленні інтер'єру квартири для людини з тривожно-депресивним розладом

(назва)

Я як здобувач вищої освіти КНУБА розумію і підтримую політику закладу з академічної доброчесності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач (ка) Барановська Катерина Володимирівна

Спеціальність: 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОПП: Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Керівник: Творонович І. О. , доцент.

Керівник: Король В. П. , доцент

Рецензент:

Ідентичність підтверджую

Київ 2025

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Факультет: архітектурний
Кафедра: образотворчого мистецтва і архітектурної графіки
Ступінь вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність: 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
Освітня програма: Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри
_____Олена САФРОНОВА
„_____” _____2025 року

З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ЗДОБУВАЧА СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ БАКАЛАВР

Барановська Катерина Володимирівна
(прізвище, ім’я та по батькові здобувача)

1. Тема роботи

Художня робота «Дерево життя» (графіка) у художньо-декоративному оздобленні інтер’єру квартири для людини з тривожно-депресивним розладом

затверджена наказом ректора КНУБА № 560/25 від 13.05.2025 року

2. Керівники роботи

Доцент Творонович Ігор Олександрович, доцент Король Володимир Петрович
(прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання здобувачем роботи до захисту 25.06.2025 р.

4. Зміст пояснювальної записки за розділами:

Р. 1. Історія походження, етапи розвитку, символічне значення українських витинанок, їхня трансформацію від побутового декору до самостійного виду мистецтва, аналіз застосування природної тематики у мистецтві та її вплив на психоемоційний стан людини, теоретичні засади акрилової графіки

Р. 2. Дослідження впливу архітектурно-дизайнерського середовища на психічний стан людини, світовий досвід і нормативні засади створення підтримуючих інтер'єрів, концепція художньо-декоративного оформлення інтер'єру,

функціонально-планувальні, об'ємно-просторові рішення, вибір освітлення, кольорової палітри, матеріалів, меблів та декору._____

Р. 3. Концепція художньої роботи, опис художніх засобів, композиційного рішення, палітри природних кольорів та роль роботи як центрального візуального акценту.__

*Закінчення дод. 1*_____

5. Графічний матеріал за розділами

Р. 1. Аналіз історичного досвіду створення та використання витинанок._____

Р. 2. Аналіз світового досвіду художньо-декоративного оздоблення інтер'єру за принципами біофільного дизайну, графічний матеріал до ескізного проекту, ситуаційний план, генеральний план, план поверху, план демонтажу, план монтажу, фасади будівлі, розріз будівлі, план приміщення, план приміщення з меблями, план підлоги, план стелі та освітлення, розгортки по стінам, візуалізація приміщення

Р. 3. Референси і етапи створення художньої роботи, художня робота в інтер'єрі.___

6. Консультанти розділів кваліфікаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірив	
		дата	підпис
Розділ 1.			
Розділ 2.			
Розділ 3.			

7.

8. Календарний план виконання роботи:

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Розділ 1.	14.05.2025 р.
Розділ 2.	28.06.2025 р.
Розділ 3.	18.06.2025 р.
Остаточне оформлення роботи	20.06.2025 р.
Перевірка роботи на плагіат	20.06.2025 р.
Попередній захист роботи на випусковій кафедрі	23.06.2025 р.
Направлення роботи на рецензування	23.06.2025 р.

8. Дата видачі завдання 21.02.2025 року

Зав. кафедри _____ _____

(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ _____
(підпис) (ім’я та прізвище)

Керівник _____ _____
(підпис) (ім’я та прізвище)

Керівник _____ _____
(підпис) (ім’я та прізвище)

Здобувач _____ _____
(підпис) (ім’я та прізвище)

РЕЗЮМЕ (SUMMARY) *до кваліфікаційної випускної роботи здобувача:*			Барановська Катерина Baranovska Kateryna
ЗВО	Київський національний університет будівництва і архітектури		
Тема	Художня робота «Дерево життя» (графіка) у художньо-декоративному оздобленні інтер'єру квартири для людини з тривожно-депресивним розладом. Artistic work "The Tree of Life" (graphics) in the artistic and decorative decoration of the interior of the apartments for a person with anxiety-depressive disorder.		
Освітній ступінь	Бакалавр		
Факультет	Архітектурний факультет		
Випускова кафедра	Кафедра образотворчого мистецтва і архітектурної графіки		
Спеціальність	Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація		
Освітня програма	Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація		
Керівник	Доц. Король В.П., доц. Творонович І. О.		
Обсяг роботи:	*пояснювальна записка, стор.*	*розділів*	*креслень формату А3*
	66	3	22
Розділ 1	Дослідження історичного досвіду та символіки української витинанки, особливості та теоретичні засади акрилової графіки. Еволюція розвитку жанру витинанки, а також його стильові особливості, новітні течії і тенденції.		
Розділ 2	Історія та сучасна практика художньо-декоративного оздоблення інтер'єру просторів для для оптимізації психоемоційного стану людини. Теоретичні та нормативні засади художньо-декоративного оздоблення житла, особливості художньо-декоративного оздоблення інтер'єрів за принципами біофільного дизайну, аналіз закордонних прикладів, функціонально-технологічне і об'ємно-просторове рішення інтер'єру квартири, стилістика, оздоблювальні матеріали, освітлення, меблі, декор, естетико-психологічні вимоги до художньої роботи в інтер'єрі.		
Розділ 3	Концепція і етапи створення художньої роботи. Засоби, прийоми, композиційне рішення художньої роботи в матеріалі, колористика і техніка виконання, художня робота в інтер'єрі.		

Висновки по роботі:	Досліджено ключовий вплив архітектурно-дизайнерського середовища на психічний стан людини, обґрунтовуючи необхідність створення терапевтичних інтер'єрів. Проаналізовано теоретичні засади акрилової графіки, а також історичний досвід, символіку та сучасні адаптації української витинанки. На основі аналізу принципів біофільного дизайну, ролі природних матеріалів, освітлення та кольорів, а також світового досвіду, розроблено художньо-декоративне оформлення житлового простору.
Ключові слова: Keywords:	квартира, біофільний дизайн, мистецтво в інтер'єрі, інклюзивне житло, українська витинанка, графічне мистецтво, акрилова графіка

Здобувач: _____ / /
Керівник: _____/ /
"___" _____ 20__

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ, ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВИТИНАНОК ТА ПРИРОДНЯ ТЕМАТИКА В ГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ 5

1.1 Історія появи та розвитку українських витинанок 5

1.2 Застосування та значення витинанок в інтер’єрі 8

1.3 Важливість природньої тематики у мистецтві та її вплив на психоемоційний стан людини 13

1.4 Аналіз досвіду та тенденцій у мистецтві витинанки 15

1.5 Становлення витинанки у сучасному дизайні та декоративно-прикладному мистецтві 18

1.6 Теоретичні засади акрилової графіки та принципи адаптації української витинанки 20

Висновок 23

РОЗДІЛ 2. ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ 24

2.1 Вплив архітектурно-дизайнерського середовища на психічний стан людини 24

2.2 Роль освітлення у формуванні емоційного комфорту 28

2.3 Психологічний вплив кольорів та матеріалів на внутрішній стан 30

2.4 Інтеграція природньої тематики та елементів в інтер’єр 31

2.5 Світовий досвід та аналоги у створенні підтримуючих інтер'єрів 34

2.6 Теоретичні та нормативні засади створення інтер'єрів житла для людей з психологічними вадами 36

2.7 Інструменти та методи художньо-декоративного оформлення інтер'єру 39

2.7.1 Вихідні дані, концепція та основні принципи художньо-декоративного оформлення інтер'єру квартири 39

2.7.2 Аспекти проектування функціонально-планувальних та об’ємно-просторових рішень художньо-декоративного оформлення інтер'єру 40

2.7.3 Стилістичне оформлення інтер'єру приміщення: вибір стилістики, меблів, декору, матеріалів для оздоблення та освітлення 42

Висновок 44

РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПЦІЯ, ТЕХНІКА ТА КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ У СТВОРЕННІ ХУДОЖНЬОЇ РОБОТИ 46

3.1 Концепція художньої роботи 46

3.2 Засоби, прийоми, композиційне рішення художньої роботи в матеріалі. 46

3.3 Використання кольору у художній роботі..... 48

3.4 Художня робота в інтер'єрному середовищі 48

Висновок 49

ВИСНОВКИ 51

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 52

ДОДАТКИ..... 55

ВСТУП

За останні три роки, живучи в реаліях повномасштабної війни, кожен українець та українка пройшли через немало травмуючих досвідів. Постійні обстріли, безсонні ночі, втрата рідних та близьких, розлука з власною домівкою безумовно тяжко впливають на психологічний благоустрій людей. Навіть не беручи до уваги наслідки війни, сучасний світ часто характеризується постійними стресами, інформаційним перевантаженням та швидким темпом життя, що постійно призводить до зростання кількості людей, які набувають психологічних розладів. Урбанізація та віддалення від природи також негативно впливають на психоемоційний стан людини. У зв'язку з цим, створення комфортного та інклюзивного життєвого середовища набуває особливої актуальності.

Дизайн інтер'єру, як один із факторів, що впливає на самопочуття та сприйняття простору може відігравати важливу роль у покращенні психологічного стану людини. Завдяки організованому простору, продуманому плануванню, використанню природних матеріалів, освітленню та кольоровій гамі можна досягти атмосфери спокою, відчуття безпеки та гармонії, що сприятиме зменшенню тривожності та депресивних симптомів.

Особливе значення в створенні терапевтичного інтер'єру має мистецтво. Картини, скульптури та інші художні об'єкти здатні викликати позитивні емоції, та відволікати від негативних думок. Графічне мистецтво, завдяки своїй чіткості та лаконічності, може мати особливо сильний вплив на людей з тривожно-депресивними розладами, допомагаючи їм зосередитися та заспокоїтися.

Актуальність проблематики: Актуальність проблематики полягає в створенні комфортного та відповідно спроектованого простору для людей, які борються з психологічними наслідками війни. Робота поєднує в собі дослідження психології впливу інтер'єру та мистецтва на людину, аналіз існуючих проектів, розробку власної концепції дизайну квартири, що враховує потреби людей з тривожно-депресивним розладом.

Мета роботи: зібрати інформацію про вплив різних аспектів інтер’єру та мистецтва на психіку людини, визначити основні чинники позитивного впливу на людину в житловому середовищі та вписати відповідну художню роботу в інтер’єр.

Об’єкт дослідження: інтер’єри житла, створені для оптимізації психоемоційного стану, історія та символіка української витинанки, художні твори в якості елементів художньо-декоративного оздоблення інтер'єрів в жанрі витинанки та акрилової графіки, особливості створення цих робіт, їх тематика та стилістика.

Предмет дослідження: художньо-декоративні та функціонально-планувальні особливості інтер'єру житлового простору, що забезпечують психологічний комфорт та терапевтичний вплив на людину з тривожно-депресивними розладами, з акцентом на інтеграцію природної тематики та елементів, а також роль авторської акрилової графіки, натхненної українською витинанкою, як засобу естетичного та психологічного впливу.

Методи дослідження: аналіз літератури, наукових джерел, статей та світового досвіду щодо впливу архітектурно-дизайнерського середовища на психічний стан людини; історії, розвитку та значення українських витинанок. Формулювання загальних висновків та закономірностей на основі проаналізованих даних та виконаних дизайнерських і художніх робіт, що дозволяє виділити ключові принципи створення підтримуючих інтер'єрів та інтеграції мистецтва. Застосування спеціалізованого програмного забезпечення для створення 3D-моделей та реалістичних візуалізацій майбутнього інтер'єру, що дозволяє оцінити колірні рішення, матеріали, меблі, освітлення та загальну атмосферу простору до його реалізації, а також представити інтеграцію художньої роботи в інтер'єр.

РОЗДІЛ І. Історія, особливості українських витинанок та природня тематика в графічному мистецтві

1.1 Історія появи та розвитку українських витинанок

Мистецтво витинанки, як художнє вирізування з паперу, має глибоке коріння, що простежується до VII-XII століть на його батьківщині – у Китаї. Там, напередодні свята Весни, жінки традиційно прикрашали вікна витонченими паперовими візерунками, в яких часто зустрічалися образи драконів, квітів та символічні мотиви. У Західній Європі цей вид творчості розвивався як своєрідні графічні аплікації, тоді як у слов'янських народів, зокрема в Україні, він здебільшого виконував роль декоративного елемента в народній орнаментиці. Сліди подібних паперових прикрас виявляються в артефактах кочових народів Алтаю, а також на півночі Європи, Балканах та серед слов'янських культур.

Сама назва цього декоративного виду мистецтва – "витинанка" – походить від українського дієслова "витинати", що означає вирізати. Це ажурні або силуетні прикраси, майстерно виготовлені ножицями чи ножем з білого або кольорового паперу, які традиційно використовувалися для оздоблення житла.

В Україні попередниками паперових витинанок були аналогічні вироби зі шкіри та тканини, якими в давнину декорували стіни, вікна, полиці та печі. Історичний шлях розвитку українських паперових хатніх оздоб можна розділити на чотири ключові етапи:

- кінець XIX – перше десятиліття XX століття;
- 1920-ті роки – період до Другої світової війни;
- середина XX століття – 1980-ті роки;
- 1990-ті роки – початок XXI століття.

Кожен з цих періодів позначений унікальними історичними обставинами та значними постатями майстрів і науковців, що впливали на розвиток цього мистецтва.

Перший етап характеризувався становленням регіональних традицій витинанки, які мали чітко виражені місцеві особливості. На другому етапі спостерігалося збереження народними майстрами усталених технік створення паперових прикрас. Це явище було поширене по всій Україні, охоплюючи такі регіони, як Слобожанщина,

Південь України, Чернігівське Полісся, Наддніпрянщина, Поділля, Буковина, Волинь, Галичина та Покуття.

Цікавим є той факт, що перші зразки паперових виробів народних майстрів в Україні не мали єдиної назви. Їх позначали різними термінами, що відображали їхнє призначення або форму: "квітки", "паперові окраси стін", "паперова орнаментика стін і образів", "украси вікна", "украси хати", "украси сволока", "оздоби для стін і образів". Також використовувались колоритні народні назви: "різки", "теремці", "фрески", "ружі", "хрестики", "хрещики", "різанки", "шлярки", "горобчики", "веляно" та інші. Лише з початку XX століття почали з'являтися більш уніфіковані терміни, такі як "настінні витинані прикраси", "витинкі", "витинанки", "витинянки". [11].

З кінця XIX – початку XX століття українська інтелігенція активно долучається до колекціонування різних зразків народного мистецтва, серед яких значне місце посідав паперовий декор. Це стало важливим кроком для формування сучасних музейних фондів. У цей період з'являються перші публікації про витинанки в періодичних виданнях, що були приурочені до Крайових виставок у Тернополі (1887) та Львові (1894). Однією з ранніх згадок про поширення "народної орнаментики" з паперу є стаття у газеті "Дѣло" (1887), де описуються 11 великих картонів з оздобами, зібраними священиком Софроном Левицьким для виставкових павільйонів. Ці прикраси, вирізані з кольорового паперу мешканцями сіл Стриганець і Довге Товмацького повіту, були оформлені за традиційними схемами. Згадка про вирізки з Гусятинщини у тому ж дописі свідчить про широкі географічні межі поширення паперового декору вже на той час. (Рис.1).

1930-ті роки стали випробуванням для мистецтва витинанки у сільській місцевості. Для селян пріоритетом було виживання, а не доступність паперу. Додатковим фактором, що негативно вплинув на розвиток мистецтва, була необхідність уникати святкування релігійних свят, таких як Різдво та Великдень, через панівну атеїстичну ідеологію та переслідування віруючих. Оскільки витинанки традиційно створювалися саме до цих свят, такі обставини не сприяли їх подальшому розвитку, як і будь-якого іншого виду мистецтва, включаючи паперовий декор.

Середина XX століття була особливо складним періодом для всіх видів народної творчості, і витинанка не стала винятком. Катастрофічні наслідки Другої світової війни та глибокі суспільні зміни негативно позначилися на розвитку народного господарства та культури. Крім того, у ці роки посилився державний контроль та регламентація розвитку офіційного мистецтва в Україні. Цей процес, що розпочався у центральних та східних регіонах ще у 1920-х роках, після війни поширився і на Західні області. У цей період інтерес науковців до витинанок згас, хоча народні майстри продовжували їх створювати у деяких осередках, зокрема на Дніпропетровщині, Поділлі, Покутті та в інших селах Західних областей.

У 1950-х роках техніка вирізування часто використовувалася для виготовлення паперових трафаретів, які іноді застосовувалися в Україні для імітації "міської моди" – оформлення стін "під шпалери". Саме після Другої світової війни, у середині XX століття, білими паперовими оздобами починають прикрашати новорічні ялинки – спочатку в містах, а згодом і в селах, називаючи їх уже "сніжинками". У перші десятиліття XX століття витинанки вирізали переважно з кольорового паперу для декору стін і віконних шибок. Іноді використовували білий папір, газети чи бланки, які господині або діти нерідко фарбували кольоровими барвниками або навіть глинами. З кінця 1950-х років народні майстри поступово замінюють газетний папір на кольоровий, придбаний у магазинах, а також часто використовують обкладинки журналів. У ці роки хатні прикраси продовжували створювати окремі талановиті особистості, дотримуючись усталених локальних традицій. Типовими виробами у сільському інтер'єрі тоді були паперові "рушники", "фіранки", "серветки", традиційні квіти, "звізди", які дедалі частіше набували форм новорічних "сніжинок", замінивши на віконних шибках попередні різдвяні символи віфлеємської зорі.

Наприкінці 1960-х років, зі зміною інтер'єру в українських домівках, пов'язаною з будівництвом житла за покращеними типовими проектами, у сільських оселях починає зникати традиційний цілісний ансамбль архаїчного декору. З переїздом у нове житло господарі нерідко переставали підтримувати традиції оздоблення оселі витинанками. Піч у ці часи найчастіше переносили до літньої кухні, а покуть у домі оформляли в окремій великій кімнаті-світлиці, призначеній для прийому гостей. У

цей період значного поширення набули вироби з паперу, що імітували тканини, яких у повоєнний час катастрофічно не вистачало: серветки, рушники, фіранки. З появою перших достатків селяни прагнули замінити такі паперові оздоби на фабричний тюль та мереживо. Витинанки на стінах домівок у цей час ще свідчили про сталість уподобань та живі традиції переважно в оселях літніх господарів.

Нове відродження хатніх паперових оздоб розпочалося з кінця 1960-х років, коли вони почали функціонувати переважно як ексклюзивні мистецькі твори, що нагадували станкові картини, і використовувалися у громадських установах чи міських помешканнях. Цьому сприяли численні виставки та демонстрації витинанок, оформлених у рамах. Одним із перших, хто застосував такий підхід для прикрашання сільської бібліотеки, був педагог та різьбяр Степан Батюк. Значний внесок у збереження традицій витинанки у давньому осередку Петриківка у другій половині XX століття, разом з багатьма іншими майстрами, зробили Ганна Гречанова та Поліна Глущенко. Їхні роботи сьогодні є окрасою найкращих музейних колекцій України.

Помітна хвиля розвитку, яку справедливо можна назвати ренесансом витинанки, розпочалася після виходу у 1986 році ґрунтовної монографії Михайла Станкевича "Українські витинанки". Важливу роль також відіграли ретроспективні виставки, організовані цим мистецтвознавцем у Львові (1981) та Києві (1987). Багато талановитих авторів активізували свою діяльність саме після цих виставок та ознайомлення з працею М. Станкевича, що відкрило нову сторінку у науковому вивченні хатніх паперових оздоб в Україні.

Сьогодні витинанки є невід'ємною складовою української культури. Вони знаходять своє застосування не лише в народному побуті, а й у сучасному мистецтві та дизайні. Українські витинанки – це цінне надбання культурної спадщини України, яке відображає багату історію та традиції народу, а також є свідченням високого рівня майстерності українських митців.

1.2 Застосування та значення витинанок в інтер’єрі

Українська витинанка була не просто декоративним елементом; вона відігравала роль своєрідного інформаційного носія про життя громади. Через її візерунки можна

було дізнатися про значущі події: народження, весілля чи важливі свята. Завдяки простоті освоєння техніки та доступності матеріалу – паперу – майстри створювали надзвичайно витончені зразки прорізного декору. У них втілювалися глибокі символи природи, колективна мудрість пізнання світу та невичерпна народна уява.

На Полтавщині, до середини минулого століття, верхній жіночий одяг часто оздоблювали аплікаціями з оксамиту чи інших тканин. Серед поширених мотивів були зображення дерева життя, симетричні гілки та різноманітні декоративні елементи.

Особливе місце займали святкові витинанки. Їх виготовляли у вигляді сніжинок-зірочок, хрестів, візерунків барвінку або фігур ангелів. Витинанка-хрест слугувала могутнім оберегом і часто кріпилася на сволок, особливо над дитячою колискою. В українських оселях було дуже популярним декорування божників та мисників. Ажурні паперові серветки прикрашали полиці буфетів та тумбочок, а у важкі повоєнні часи навіть замінювали фіранки на вікнах у містах. На простінках між вікнами в українських хатах часто висіли витинанки із зображенням дерева життя. На його гілках нерідко сиділи птахи, а біля основи могли бути людські постаті чи силуети тварин. Цей мотив символізував родину та родовід, будучи універсальним для всіх регіонів України.

Розташування різноманітного хатнього оздоблення, включаючи паперове, у більшості регіонів України зумовлювалося типовим плануванням сільських помешкань, що залишалося майже незмінним протягом багатьох століть, аж до початку, а подекуди і до середини XX століття. Польові дослідження показують, що паперовими прикрасами декорували насамперед сакральні та значущі місця: простір біля божника, на печі (особливо на комині), стіну від лежанки, грубу, біля ліжка, під мисником. Ними також підкреслювали конструктивні елементи будівлі: сволок, балки/слижі, верхню частину стіни та простінки. Іноді витинанки доповнювали зовнішній декор хати, розміщуючи їх над вікнами або на кутах. (Рис.2).

У більшості осередків витинання, як-от Чернігівщина, Катеринославщина (Дніпропетровщина), Київщина, а також села Поділля, Волині та Галичини, традиційно прикрашали витинанками та паперовими рушниками божники з іконами,

портрети, дерев'яні полиці та мисники. У західних регіонах ними часто оздоблювали рами ікон. Після Другої світової війни фотографії, обрамлені паперовими рамками з вирізаним декором у контрастних кольорах, набули широкого поширення по всій Україні. На Наддніпрянщині витинанки могли інтегруватися у загальний настінний розпис, наприклад, над проходом між кімнатами. Деякі з них виготовляли значних розмірів, часто поліхромними. На Поділлі стінописи нерідко доповнювали яскравими паперовими елементами – квітами та листям. [16]. (Рис.3).

На початку XX століття на Київщині паперовими рушниками декорували покуть. В окремих селах Київщини аж до кінця 1960-х років господині прикрашали верхні частини стін суцільним фризом із квіткових витинанок та парного зеленого листя.

У селі Білоусівка витинанки розташовували за композиційними принципами, схожими на ті, що застосовувалися у сусідньому селі Тиманівка. До середини XX століття чотирикутні та розеткові витинанки з різними прорізами, а також у формі листя, тут оздоблювали сволок, простір навколо вікон, дверей та комин. На Поділлі орнітоморфні мотиви (півні, голуби, птахи) часто кріпили на сволок. У селі Сирватинці (Городоцький р-н Хмельницької обл.) такі прикраси підвішували на нитках до сволока, біля ікон, а також клеїли на віконних шибках, називаючи їх "горобчиками" (силуетні витинанки, що нагадували ангелів, дівчат, рідше хлопчиків). У місті Ямполі Вінницької області до кінця 1980-х років народна майстриня Катерина Шкабара на Вербну неділю та Вознесіння прикріплювала на вхідні двері з боку світлиці паперового ангела, обличчя якого розмальовувала олівцями, а крила відтіняла блакитним кольором.

На півдні колишнього Житомирського повіту Волинської губернії, зокрема у селах Слободище (нині Бердичівський р-н Житомирської обл.) та П'ятка (нині Чуднівського р-ну Житомирської обл.), витинанки побутували до другої половини XX століття. Тут хатній паперовий декор розміщували за унікальною схемою: великі ажурні витинанки кріпили безпосередньо перед іконами. За своїми розмірами та розташуванням вони замінювали собою два довгі рушники, що раніше звисали в оселях перед покуттям від стелі донизу, декоруючи ікони на невеликій відстані. Ці витинанки більше нагадували ніжний тюль, ніж щільні тканинні вироби. Крім того, окремі ромбічні зразки клеїли

на шибки та на піч з боку лежанки. Деякі господині прикрашали ними комин і піч від входу, біля заслінки. Однак найчастіше вони самостійно розмальовували піч від дверей, а витинанками діти оздоблювали бічну частину від лежанки.

Покуть у селах Слободище та П'ятка прикрашали згаданими великими поздовжніми витинанками, які вирізували з двох прямокутних частин значної довжини, і називали їх "веляно". Ці симетричні, ажурні, вертикально орієнтовані прямокутні оздоби великих розмірів рясно декорували геометричними прорізами. Їх виготовляли з тонкого цигаркового паперу, а в бідних родинах – із газет. Цей паперовий декор відтворював тканий аналог з такою ж назвою, що складався з довгих полотен двох рушників або смужок тюлю, які звисали паралельно до ікон на невеликій відстані, створюючи своєрідне обрамлення та виокремлення покуті. Нижній край "веляно" іноді сягав невеликої тумбочки, що стояла в цьому кутку у заможніших господарів. Рушники і тюль народні майстри на рівні ікон призбирували складками, кріплячи їх до стіни стрічкою. У паперових оздобах для огляду "образів" робили значний ромбічний виріз, який називали "віконце", "віконце до неба", "ворота в Рай". Ці дві поздовжні витинанки додатково скріплювали між собою в різних місцях м'якушем хліба або голками акації. На верхні шибки, найчастіше до Різдва, кріпили білі витинанки – по одній на кожну верхню шибку. [10].

З кінця XIX століття українські майстри гармонійно вписали паперові оздоби в загальний ансамбль традиційного житла. Різноманіття цих прикрас демонструє численні варіанти художніх рішень. З часом вони поступово замінили традиційні, складніші у виконанні види оздоблення, такі як килими, розписи, гончарні вироби та дереворізьблення. Іноді витинанки імітували окремі види професійного декоративного мистецтва (кахлі, мозаїку, вітраж). Поява витинанок в інтер'єрі сільського житла стала органічним доповненням архітектури паперовими виробами. Часто схеми розміщення паперового декору гармонійно повторювали архітектурні лінії під стелею, навколо вікон та форму печі.

Витинанки виконували не лише естетичну, а й глибоку символічну роль. Вони часто виступали як обереги, призначені для захисту дому та його мешканців від злих сил. Розміщені на вікнах та стінах, витинанки вважалися своєрідним бар'єром, що

перешкоджав проникненню негативної енергії в оселю. Існувало повір'я, що ажурні візерунки та символічні зображення відлякують нечисть і приваблюють добробут. Окрім захисної функції, витинанки мали приносити в дім добро, щастя та удачу. Зображення квітів, птахів, сонця та інших позитивних символів сприяли створенню гармонійної та сприятливої атмосфери. Часто вони виготовлялися всією родиною, що перетворювало їх на своєрідний родинний оберіг, символ єдності та злагоди. Спільний процес створення витинанок сприяв спілкуванню та обміну думками, що зміцнювало сімейні зв'язки.

Особливого значення набували візерунки, розміщені в дитячій кімнаті або над колискою. Вони мали захищати дитину від хвороб та "злого ока". Витинанки також активно використовувалися для прикрашання оселі під час свят, створюючи особливу урочисту атмосферу та символізуючи очищення й оновлення.

Кожен елемент витинанки мав власне символічне значення:

- Рослини:
  - Квіти: уособлюють красу, ніжність, кохання, родючість.
  - Листя: символізує життя, зростання, оновлення.
- Тварини:
  - Птах: втілює свободу, духовність, вісник добрих новин.
  - Кінь: асоціюється з силою, витривалістю, вірністю.
  - Заєць: символізує плодючість, обережність.
- Геометричні фігури:
  - Коло: відображає сонце, вічність, гармонію.
  - Квадрат: символізує землю, стабільність, порядок.
  - Трикутник: асоціюється з вогнем, духовністю, творчістю.
- Символи:
  - Сонце: уособлює енергію, життя, світло.
  - Місяць: символізує таємницю, інтуїцію, жіночність.
  - Зірки: відображають мрії, надію, духовне просвітлення. [19].

У сучасному дизайні витинанки можуть гармонійно інтегруватися в різноманітні інтер'єрні стилі, від традиційних до сучасних. На вікнах вони створюють

гру світла й тіні, надаючи кімнаті особливого затишку. Витинанки стають оригінальним акцентом на стінах, особливо якщо їх оформити в рамки або інтегрувати в загальну композицію. Ними також можна декорувати фасади шаф, комодів, ліжок та інших меблів, а також прикрашати дзеркала, світильники, вази та інші предмети інтер'єру.

1.3 Важливість природньої тематики у мистецтві та її вплив на психоемоційний стан людини

Мистецтво, що черпає свою сутність з природи, має унікальну привабливість. Його сила полягає у здатності викликати почуття спокою та рівноваги, які людина відчуває, перебуваючи на лоні природи. Це може бути будь-що: від масштабних, величних пейзажів, що захоплюють дух, до дрібних, але неймовірно деталізованих зображень квітів крупним планом, або ж навіть абстрактних інтерпретацій природних процесів, таких як рух вітру чи водні течії. Кожен із цих творів покликаний перенести частинку зовнішнього світу, його есенцію та гармонію, безпосередньо у наш особистий простір. Терапевтичний вплив такого мистецтва значно виходить за рамки простої естетичної функції декору. Воно стає своєрідним "вікном", що заспокоює душу, пропонуючи оазу спокою та можливість відволіктися від повсякденної метушні, привносячи у внутрішній простір житла шматочок мирного зовнішнього світу.

Інтеграція природних елементів в інтер'єр, особливо за допомогою мистецтва, є надзвичайно важливою, оскільки вона впливає на біофільну схильність людини – нашу вроджену потребу та прагнення шукати зв'язку з живою природою. Цей вид мистецтва володіє дивовижною здатністю трансформувати будь-яке приміщення. Воно може зробити кімнату візуально просторішою та світлішою, надати їй відчуття відкритості та спокою. Присутність мистецтва, що відображає природу, в домі має відчутний вплив на наш настрій, допомагає знизити рівень стресу і навіть покращити когнітивні функції, такі як концентрація уваги. Це робить його життєво важливим компонентом у цілісному підході до підтримки психічного здоров'я та загального добробуту людини. [23].

Інтеграція мистецтва, натхненного природою, у домашнє середовище – це не просто акт розміщення картини на порожній стіні чи довільного вибору декору. Це цілеспрямований процес, спрямований на створення простору, який активно відображає відновлювальні та заспокійливі аспекти природи. Це простір, що сприяє миру та спокою, і водночас помітно покращує психічне благополуччя його мешканців. Ми говоримо про створення певного емоційного та психологічного мікроклімату, де людина відчуває себе комфортно і захищено.

Деякі дослідження активно вивчали, як вплив мистецтва та природного середовища може сприяти покращенню психічного здоров'я людей. Наприклад, у дослідженні Лінди Дж. М. Томсон та її колег (2020) було показано, що дорослі клієнти служб психічного здоров'я можуть отримати значну користь від програм так званих "зелених рецептів". Ці програми унікально поєднують мистецтво та діяльність у природному середовищі. Автори запропонували інноваційну ідею поєднання природи, мистецтва та оздоровлення в рамках музейних програм, використовуючи для цього прилеглі парки або сади музеїв. Дослідники також виявили, що брати і сестри дітей з інвалідністю отримують значну користь від групової арт-терапії, заснованої на взаємодії з природою, що позитивно впливає на їхнє здоров'я та щастя. Це підкреслює універсальність та доступність такого підходу. [33].

У Нідерландах завдяки Академії Яна ван Ейка митці тепер мають власну Лабораторію дослідження природи. Цей інноваційний простір надає художникам унікальну можливість експериментувати з різними матеріалами та техніками, такими як столярні роботи, друк, фотографія, відео та обробка металів, і досліджувати їхній зв'язок зі світом природи. Основна мета цієї лабораторії — подолати розрив між людиною, природою та мистецтвом, надаючи митцям інструменти та простір для глибокого осмислення природи з різних перспектив. Це включає, наприклад, роздуми про природу в контексті сучасних екологічних проблем та розвитку ландшафту, що робить мистецтво не лише відображенням, а й інструментом суспільної дискусії.

Історичні приклади також свідчать про потужний вплив природи на мистецтво. Відомий художник Вінсент Ван Гог умів геніально "оживляти" аспекти природи у своїх картинах. Його роботи не тільки дозволяли людям глибше зрозуміти природу в

її безлічі форм, але й сприяли єднанню між людьми, викликаючи спільні емоції та відчуття. Природа продовжує бути джерелом натхнення для багатьох сучасних художників. Яскравим прикладом є Мері Айверсон, яка черпає ідеї з краси навколишнього середовища. Її картини пропонують свіжий, сучасний погляд на традиційне ландшафтне мистецтво. Вона використовує монументи, національні парки та актуальні суспільні проблеми, такі як зміна клімату, як джерело свого натхнення. Айверсон свідомо почала звертатися до теми зміни клімату у своєму мистецтві, адже прагнула поєднати свій екологічний активізм з глибоким інтересом до живопису, використовуючи полотно як платформу для вираження своїх переконань. (Рис.4).

Ще одна талановита сучасна художниця, Міранда Ллойд, відома своїм сучасним абстрактним мистецтвом природи. Вона створює унікальні зображення дерев, птахів та інших натуралістичних сцен, перетворюючи їх на абстрактні композиції. Міранда знаходить натхнення навіть у власному дворі і часто зображує морські пейзажі. Її творчість є прекрасним свідченням того, як людина може бути натхненною природою, як вдома, так і за його межами, перетворюючи повсякденні спостереження на витвори мистецтва. (Рис.5).

Окрім традиційних форм живопису чи скульптури, природні об'єкти також можуть бути використані для створення абсолютно нових мистецьких виразів. Відомий художник Деніел Поппер, наприклад, створює вражаючі скульптури, що перевищують реальні розміри, і багато з них виконані з використанням природних форм або черпають натхнення з них. Це показує, що природа є невичерпним джерелом для творчих експериментів та інновацій у мистецтві.

1.4 Аналіз досвіду та тенденцій у мистецтві витинанки

Українське мистецтво витинанки демонструє вражаючу динаміку розвитку, постійно трансформуючись і збагачуючись новими концепціями та художніми формами. Протягом століть це ремесло пережило значні зміни, що органічно відображають еволюцію культурних, соціальних і технологічних аспектів життя суспільства. Витинанка пройшла шлях від утилітарного декору до визнаного виду мистецтва, адаптуючись до вимог часу, але зберігаючи свою глибинну сутність.

Однією з ключових постатей, що сформували обличчя витинанки наприкінці XX – на початку XXI століття, є Марія Руденко з подільського села Слобода Яришівська (Вінницька область). Після виходу на пенсію ця вчителька активно присвятила себе мистецтву вирізування та взяла участь у численних виставках. Її твори, де переважно домінували рослинні мотиви, стали органічним продовженням усталених традицій подільських майстрів. Оригінальні композиційні та кольорові рішення у її витинанках вирізняються особливою гармонією. Улюбленими образами М. Руденко були польові квіти: волошки, маки, конвалії, бузок. Її унікальний стиль став орієнтиром для багатьох українських митців, а активна виставкова діяльність помітно вплинула на підтримку та розвиток традицій витинанки по всій Україні. (Рис.6).

Новий етап у культурному житті країни розпочався з 1990-х років, що було безпосередньо пов'язано з відновленням української державності та її активною інтеграцією у світовий культурний простір. Цей період відзначився помітною активацією всіх художніх процесів, зокрема й у мистецтві витинанки. Цей давній вид народної творчості почав знаходити застосування у дизайні та видавничій графіці. Ним активно займаються не лише численні аматори та народні майстри, а й визнані професійні художники. У їхніх роботах яскраво простежується сюжетно-тематичне спрямування, що значно відрізняється від суто декоративних функцій минулого.

Яскравим прикладом такої трансформації є творчість графіка з Хмельницького – Людмили Мазур. Її самобутні роботи значно збагатили потенціал українського паперового декору, який раніше був передусім елементом сільського інтер'єру. Авторські витинанки Л. Мазур сьогодні є зразками сучасного образотворчого мистецтва. Майстриня переосмислила сутність художнього мислення попередників, збагативши традиційні прийоми новими інтерпретаціями. Активна участь Людмили Мазур у виставках стала поштовхом до започаткування новаторського напряму у мистецькому просторі всієї України, відкриваючи нові горизонти для витинанки. (Рис.7).

Серед новаторів сучасної витинанки останніх років варто виділити львів'янку Дарію Альошкіну. Її твори вирізняються унікальним поєднанням властивостей

матеріалу з її оригінальною авторською манерою. Це проявляється у посиленій ажурності, створенні об'ємних складок, а також демонстрації масштабних робіт без рам безпосередньо на стінах, в окремих просторах або ж на великих віконних шибках, де вони створюють вражаючий ефект вітражів. Майстриня вміло поєднує традиційні мотиви стародавніх українських паперових фіранок зі стилізованими силуетними зображеннями, переплітаючи їх у мереживо гнучких або чітких геометричних ліній. (Рис.8).

Початок нової хвилі повномасштабної російської агресії 24 лютого 2022 року спровокував активну реакцію у середовищі українських майстрів витинанки. Вони взяли участь у флешмобі в соціальних мережах, ділячись фотографіями авторських паперових ангелів, вирізаних з жовтого, блакитного чи білого паперу. Ця ініціатива мала на меті підтримати дух українців та зміцнити взаємну віру в прискорення перемоги (серед авторів: Вікторія Нестерова, Христина Бала, Галина Дудар, Зінаїда Косицька). Символічним актом стала дія художниці з Кам'янця-Подільського Ольги Негоди-Бучковської, яка 1 червня 2022 року, у День захисту дітей, вирізала разом з дітьми голуби миру. Багато митців почали створювати тематичні твори, що відображали враження від жахіть війни, сильні патріотичні настрої або ж успіхи Збройних Сил України (Микола Теліженко, Тарас Крамаренко, Наталія Кадін-Фесенюк та ін.). Таким чином, витинанка стала не лише мистецтвом, а й важливим інструментом супротиву та вираження національної ідентичності.

Підсумовуючи, аналіз розвитку мистецтва витинанки в Україні протягом останніх десятиліть виявляє значний поступ та збагачення цього виду творчості. Від простого ужиткового ремесла, що традиційно використовувалося для прикрашання сільського житла, витинанка перетворилася на повноцінний самостійний вид сучасного мистецтва. Вона продовжує активно розвиватися та успішно інтегрується у найрізноманітніші сфери сучасного культурного життя, від галерейних експозицій до соціальних проєктів.

Творчість таких видатних імен, як Марія Руденко, Людмила Мазур та Дарія Альошкіна, є яскравим підтвердженням розширення художніх можливостей витинанки, значного збагачення її візуальної мови та активного застосування

інноваційних технік. Їхня робота не лише зберігає дорогоцінну спадщину, а й динамічно відкриває нові обрії для цього унікального виду українського мистецтва.

1.5 Становлення витинанки у сучасному дизайні та декоративно-прикладному мистецтві

Сучасний етап розвитку української витинанки свідчить про її трансформацію від стародавнього народного ремесла до повноцінного напряму у професійному мистецтві. Мистецтво, що має глибоке коріння в багатовікових традиціях, сьогодні активно переосмислюється, адаптуючись до вимог часу. Цей вид творчості все частіше інтегрується у сферу станкової графіки, зберігаючи при цьому свою унікальну етнічну сутність. Він стає полем для сміливих художніх експериментів, де майстри досліджують нові методи формоутворення, комбінують техніки, шукають оригінальні композиційні та стилістичні рішення, а також вдаються до поєднання з іншими мистецькими прийомами.

Активне застосування витинанки спостерігається і в сучасному міському середовищі. Вона стала невід'ємною частиною святкового оформлення, прикрашаючи новорічні вітрини. Її потенціал використовується в художньо-педагогічних програмах, а також у поліграфічній продукції та навіть у дизайні одягу. До витинання та її традиційних мотивів активно звертаються графіки, майстри декоративного мистецтва та дизайнери, вдихаючи в неї нове, актуальне звучання.

Однією з ключових особливостей сучасної витинанки є її адаптація до новітніх технологій та розширення просторових можливостей. Художники по всьому світу використовують традиційне вирізування з паперу як основу для створення складних об'ємно-просторових композицій, масштабних рельєфних панно з цільного аркуша паперу, а також витончених мініатюр. Витинанка розглядається як частина універсальної системи символів, які тепер знаходять нові виміри у техніках кірігамі, 3D-зображеннях, pop-up, філігранному вирізуванні, kirie, інсталяціях, скульптурі та паперовій архітектурі. (Рис.9).

Серед інноваційних напрямів у роботі з папером особливо виділяється японська техніка кірігамі, що являє собою симбіоз витинанки та орігамі. Вона дозволяє створювати об'ємні фігури та листівки шляхом вирізування та склеювання. Іншим

сучасним напрямком є паперова архітектура, де вся композиція формується з єдиного аркуша паперу або картону, який надрізається та складається за чітко визначеними лініями згину. Тут поширені 3D-моделі архітектурних об'єктів, геометричні візерунки та повсякденні предмети. Схожою за принципом є техніка "pop-up", що створює об'ємні ілюстрації. Окремо розвивається філігранне вирізування візерунків та сюжетних сцен, що перетворюються на асоціативні вітражі. Цей напрямок, відомий як kirie в Японії, має таких визнаних майстрів, як Ерік Стендлі, Ріса Фікурі, Акіра Нагава, що створюють неймовірно тонкі, ювелірно вирізані паперові "мережива". [20]. (Рис.10).

Сучасне мистецтво також активно досліджує потенціал витинанки у створенні скульптурних об'єктів, поєднуючи її з орігамі, модульними конструкціями, аплікацією та квілінгом. Видатним прикладом є Ася Козіна, відома своїми об'ємними скульптурами ляльок. Ці ляльки одягнені в орнаментовані етнічні костюми різних країн, де витинанка використовується як ключовий декоративний елемент, додаючи вишуканості та деталізації. Канадський художник Кальвін Ніколс створює 3D-скульптури тварин з паперу, які здалеку виглядають як гіпсові інсталяції, демонструючи вражаючу майстерність перевтілення матеріалу. (Рис.11), (Рис.12).

Роботи з рельєфними зображеннями-інсталяціями – чи то тварин, людських фігур, архітектури, пейзажів, чи ілюстрацій – є сферою діяльності Джеффа Нішінаки. Він використовує прорізну витинанку з додатковими надсічками, що дозволяє створювати складні багатошарові композиції. Інший приклад інсталяційного мистецтва – це японська художниця Хіна Аояма, яка працює з папером, створюючи шрифтові композиції та мініатюри з рослинними, геометричними мотивами, а також зображеннями метеликів та інших комах. (Рис.13).

Папір як пластичний матеріал для творчого самовираження набуває все більшої популярності серед художників по всьому світу. В Україні, як і в глобальній художній практиці, твори, вирізані з паперу, та художні об'єкти, створені у цій техніці, відіграють значущу роль у відображенні світоглядних переконань. Ці переконання визначають форму, структуру та функцію творів. Витинанка отримує нові можливості

для самостійної презентації у просторі, а також завдяки своїм пластичним засобам вираження здатна активно формувати його.

Сучасні митці не обмежуються експериментами з формою та простором, а й активно досліджують колір. Хоча для традиційної народної витинанки було притаманне абстрактно-знакове та безпредметне зображення, воно мало переважно орнаментально-декоративний характер. Цей напрям еволюціонував у творчості як народних, так і самодіяльних майстрів. У сучасному мистецтві ми бачимо нові інтерпретації зразків народної орнаментики. Ключова роль у цій новаторській тенденції належить творчій особистості художника та його унікальному художньому досвіду. Цей напрямок включає площинні паперові композиції, виконані без фону, призначені для наскрізного сприйняття, де головним виразним засобом є ажурне мереживо.

Тривимірні твори, створені у техніці витинанки, переконливо демонструють папір як самодостатній об'єкт мистецької творчості. Він виступає не просто носієм форми, а й матеріалом, що містить глибокий історико-культурний зміст. Такі інноваційні витинанки мають значні перспективи для подальшого розвитку та широкого практичного застосування у повсякденному житті, зокрема у дизайні інтер'єру, створенні одягу, ілюстраціях для дитячих книжок тощо.

1.6 Теоретичні засади акрилової графіки та принципи адаптації української витинанки

Цей підрозділ присвячений аналізу теоретичних аспектів, що лежать в основі створення графічних робіт з використанням акрилових фарб, а також методам інтеграції та адаптації традиційної української витинанки у сучасне графічне мистецтво. Метою є розкриття взаємозв'язку між матеріалом, технікою та художнім задумом, що дозволяє поєднати автентичність української спадщини з інноваційними підходами в графічному мистецтві.

Особливості акрилових фарб як графічного матеріалу

Акрилові фарби є надзвичайно універсальним, що завдяки своїм унікальним властивостям ідеально підходить для графічних технік. Ключовою властивістю акрилу є його швидке висихання, що дозволяє художнику працювати у швидкому

темпі, накладати шари без тривалого очікування та експериментувати з різними текстурами. Після висихання акрил стає водостійким, забезпечуючи довговічність і збереження яскравості кольору, що є важливим аспектом для графічних робіт, які часто потребують чіткості та насиченості. Пігменти в акрилових фарбах надзвичайно різноманітні, дозволяючи створювати як прозорі, лесувальні шари, так і щільні, покривні кольори, що є цінним для побудови як тонких ліній, так і масивних плям.

Для роботи з акрилом у графіці використовується широкий спектр інструментів. Це, перш за все, різноманітні пензлі – від тонких лайнерів для деталізації та чітких контурів до плоских і широких пензлів для заливки великих ділянок або створення виразних мазків. Мастихіни дозволяють наносити фарбу густими шарами, створюючи рельєфні текстури, тоді як губки або валики можуть використовуватися для досягнення специфічних фактурних ефектів.

Серед основних графічних технік, що застосовуються з акрилом, варто виділити лесування (глазурування) – нанесення напівпрозорих шарів фарби, що створює глибину кольору та складні оптичні ефекти. Техніка "сухого пензля" дозволяє досягати шорстких, зернистих текстур, імітуючи деякі ефекти друкованої графіки. Штрихування та пуантилізм можуть бути реалізовані акрилом для створення об'ємів, тіней та світлових акцентів, надаючи роботі виразності та динаміки. Використання маскувальних засобів або стрічок дозволяє зберегти чіткі, незафарбовані ділянки, що є важливим для створення контрастів, характерних для графічного мистецтва. Комбінування акрилу з іншими графічними матеріалами, такими як лінери чи маркери, ще більше розширює виразні можливості, дозволяючи поєднувати живописні якості акрилу з лінійною графікою. (Рис. 14).

Принципи адаптації української витинанки в графічному мистецтві

Адаптація української витинанки у графічному мистецтві — це не просто копіювання орнаментів, а глибоке переосмислення її сутності та перенесення її принципів на нове полотно і за допомогою нових засобів. Трансформація композиційних та орнаментальних принципів витинанки є ключовим етапом. Симетрія, дзеркальність, ритмічність та ажурність, притаманні традиційній витинанці, знаходять своє відображення в акриловій графіці через чітке лінійне

вирішення, контраст світлих і темних ділянок та повторення мотивів. Орнаментальні елементи, що у витинанці формуються шляхом вирізання, у графіці створюються за допомогою чітких контурів, штрихування або локальних заливок акрилом, що імітують тонкість паперових мережив.

Передача символіки та образності витинанки засобами акрилової графіки вимагає не лише технічної майстерності, а й глибокого розуміння культурного контексту. Традиційні мотиви, такі як Дерево життя, солярні знаки, птахи, квіти чи геометричні візерунки, несуть у собі глибокий символічний зміст. У графічній роботі ці образи зберігають свою сутність, але їхня форма може бути дещо змінена, стилізована або узагальнена для досягнення більшої виразності акриловими засобами. Лінеарність акрилу дозволяє чітко окреслити форми, подібні до контурів вирізаних елементів, а різноманіття кольорів акрилу дає можливість додати емоційного забарвлення, якого не було в монохромній витинанці.

Взаємозв'язок традиції та сучасної інтерпретації проявляється у тому, як художник використовує архаїчні форми та символи, наповнюючи їх новим змістом або представляючи їх у несподіваному контексті. Графічна адаптація дозволяє не тільки зберегти спадщину, а й надати їй сучасної динаміки та актуальності. Це створює діалог між минулим і сьогоденням, де традиційні мотиви стають джерелом натхнення для новаторських художніх рішень. Через акрилову графіку витинанка отримує об'єм, фактуру та колірну палітру, що розширює її візуальні можливості та дозволяє по-новому подивитися на це самобутнє мистецтво.

Ці теоретичні засади, що охоплюють як специфіку акрилових фарб, так і принципи художньої адаптації української витинанки, формують міцну основу для мого практичного дипломного проєкту. Саме через поєднання цих знань і навичок витинанка отримує нове життя, перетворюючись з традиційного паперового мистецтва на виразний твір акрилової графіки, що зберігає свою автентичність, але набуває сучасної форми та глибини.

Висновок

Витинанки від початку виникнення у XIX ст. й до сьогодні в багатьох регіонах України часто допомагали українцям ефектно оздоблювати житло перед святами, визначними подіями і впродовж усього року. В останні десятиліття XX ст. творчість народних майстрів і професійний художників вивела галузь на новий рівень, і сьогодні твори, виконані в техніці вирізування з паперу, постають самобутнім художнім явищем. Від останньої чверті XX ст. у творах з паперу виразно домінує сюжетно-тематичне спрямування. Саме такі роботи тепер переважають у набутку аматорів і професійних художників. Нині паперові твори часто стають креативним декором у сучасних оселях українців і жителів країн Європи. В останні роки вітчизняні майстри все частіше беруть участь у міжнародних виставках, ярмарках і фестивалях в багатьох сусідніх і далеких країнах, тому українські витинанки тепер відомі й поціновані у себе вдома.

У сучасному світі, коли людина все більше віддаляється від природи та відчуває постійний вплив стресу, повернення до природних мотивів в інтер'єрі є особливо важливим. Використання витинанок та інших видів мистецтва, натхненних природою, допомагає створити в домі атмосферу гармонії та затишку, де людина може відпочити, розслабитися та відновити свої сили. У давнину вважалося, що витинанки захищають дім та його мешканців від злих сил та приносять добробут, і хоча сьогодні ми не завжди віримо в магічну силу оберегів, їх використання в інтер'єрі є можливістю зберегти та передати наступним поколінням культурну спадщину свого народу. Витинанки є своєрідним символом національної ідентичності та зв'язку з традиціями предків.

РОЗДІЛ 2. Проектування житлового середовища для оптимізації психоемоційного стану

2.1 Вплив архітектурно-дизайнерського середовища на психічний стан людини

Психологія середовища досліджує складну взаємодію між людиною та її оточенням. Це широке визначення охоплює різноманітні середовища, включаючи природні ландшафти, соціальні умови, забудовані структури, навчальні простори та навіть інформаційні контексти. Основна увага цієї галузі, що особливо актуальна для дизайну інтер'єрів, зосереджена на тому, як саме забудоване середовище впливає на поведінку людини та її психічне здоров'я. Це досягається шляхом інтеграції досліджень та методологій з таких різноманітних дисциплін, як психологія, соціологія та нейронауки. Психологія середовища отримала повне визнання як окрема галузь наприкінці 1960-х років, що було зумовлено зростаючим науковим інтересом до зв'язку між поведінкою людини та її природним і забудованим середовищем. З моменту свого зародження ця галузь характеризується ціннісно-орієнтованим та проблемно-орієнтованим підходом, надаючи пріоритет дослідженням, спрямованим на вирішення складних екологічних проблем для покращення добробуту окремих осіб у ширшому суспільстві.

Актуальність для інклюзивного дизайну інтер'єрів

Інклюзивний дизайн інтер'єрів є результатом узгоджених зусиль щодо інтеграції різних аспектів добробуту людини безпосередньо в дизайн забудованого середовища. Психічне та психологічне здоров'я є критично важливими компонентами цього цілісного підходу. Систематично досліджуючи, як дизайн інтер'єру впливає на загальний добробут мешканців, ця галузь підкреслює необхідність включення психологічних принципів у практику дизайну. Хоча психологія середовища існує вже понад п'ять десятиліть, її широке обговорення та впровадження в основні дизайнерські галузі стало помітнішим лише у другому десятилітті 21 століття, що свідчить про її зростаюче значення.

На основі цих уявлень виникає філософія дизайну, глибоко вкорінена в наданні емоційної підтримки, сприянні психічному благополуччю та зміцненню

згуртованості громади. Цей підхід визнає силу дизайну не лише формувати фізичне середовище, але й глибоко впливати на поведінку людини, настрій та міжособистісні стосунки. Її конкретна мета полягає у створенні просторів, які викликають позитивні емоції, такі як щастя, спокій або натхнення. Історично цей підхід виник з ретельних досліджень об'єктів, призначених для психіатричної допомоги, де дослідники скрупульозно вивчали, чи фізичні обмеження самого середовища посилювали чи зменшували страждання пацієнтів.

Взаємозв'язок між середовищем та психічним здоров'ям

Середовище, що охоплює такі елементи, як житло, транспортні мережі, інфраструктура та міський дизайн, відіграє глибоку та всеосяжну роль у формуванні повсякденних умов життя та загальної якості життя окремих осіб, сімей та громад. Його вплив поширюється як на матеріальні, так і на нематеріальні аспекти добробуту, включаючи такі важливі виміри, як здоров'я, безпека та соціальні зв'язки. Це середовище має здатність чинити як позитивний, так і негативний вплив на життя людей. Позитивно, воно забезпечує основні людські потреби, такі як притулок, і пропонує простори, сприятливі для різноманітних видів діяльності, таких як робота, навчання та догляд. І навпаки, середовище з низькою функціональною чи естетичною якістю може значно погіршити якість життя, генеруючи значні витрати та створюючи тиск на навколишнє середовище та екосистеми.

На більш детальному рівні, дизайн інтер'єрів безпосередньо та негайно впливає на емоційний добробут. Наприклад, суворе, неприваблиле лобі без кольору може викликати у мешканців почуття тривоги або невпевненості. Навпаки, привітний простір, оформлений у нейтральних тонах та з елементами води, може навіяти глибоке почуття спокою та умиротворення. Недавні дослідження послідовно підкреслюють, що продумано спроектовані простори мають здатність зменшувати стрес, підвищувати креативність та сприяти загальному відчуттю спокою, підкреслюючи прямий зв'язок між дизайном та психологічними станами. Дизайн інтер'єру впливає на емоції, когнітивне розуміння та естетичне сприйняття людини.

Психологічна архітектура розглядає людину як "відкриту систему", складний і взаємозалежний організм, що постійно прагне до гомеостазу – вродженої здатності

підтримувати стабільні внутрішні умови. Мозок відіграє вирішальну роль у регулюванні цих систем, включаючи психологічну систему, яку називають "Я", керуючи взаємодією між нашими внутрішніми тілесними переживаннями та нашим сприйняттям зовнішнього середовища. Це означає, що наше психологічне благополуччя глибоко переплетене з нашим оточенням, оскільки мозок постійно обробляє та реагує на зовнішні сигнали для підтримки внутрішньої рівноваги. Якщо основна функція мозку полягає у підтримці стабільності шляхом регулювання внутрішніх та зовнішніх взаємодій, то середовища, які не сприяють цьому – ті, що є захараченими, надмірно галасливими, мають різке освітлення або пропонують відсутність контролю – за своєю суттю порушуватимуть цей делікатний процес. Це порушення змушує мозок перебувати у стані підвищеної пильності або перевантаження. Отже, "поганий дизайн" є не просто естетично непривабливим або незручним; він є біологічно руйнівним. Негативні емоційні реакції, такі як тривога, стрес та розгубленість, є не просто суб'єктивними уподобаннями, а скоріше фізіологічними реакціями на середовище, яке активно перешкоджає гомеостатичній функції мозку. Це забезпечує сильну наукову основу для уникнення певних елементів дизайну, особливо для людей з тривожно-депресивними розладами, оскільки їхні системи можуть бути ще більш вразливими до таких руйнівних стимулів, що робить їх менш стійкими до стресових факторів навколишнього середовища. Добре спроектовані інтер'єри ефективно знижують рівень стресу та покращують здатність людини справлятися з різними стресовими факторами, діючи як підтримуючий фон для повсякденного життя.

Концепція інклюзивного дизайну інтер'єрів та її еволюція

Концепція інклюзивного дизайну інтер'єрів, що також відома як "дизайн, орієнтований на людину" або "дизайн для добробуту", поступово набуває широкого визнання. Вона виникла з ранніх досліджень архітектурних об'єктів, спеціально призначених для психіатричної допомоги. Ці дослідження критично вивчали, чи внутрішні обмеження самого середовища посилювали чи зменшували страждання людей, які перебували в лікарнях та установах. Важливим аспектом цих ранніх досліджень було зосередження на тому, як дизайн навколишнього середовища міг

активно підтримувати як медичних працівників, так і пацієнтів, які перебували під їхнім наглядом. Цей підхід заохочував співпрацю між медичними працівниками та дизайнерами, включаючи збір відгуків пацієнтів та персоналу, а також прямі консультації щодо їхнього сприйняття свого оточення.

Одним з найперших і найвпливовіших успіхів, який вивів інклюзивний дизайн у мейнстрім, був порівняльний проект, що ретельно порівнював типові медичні заклади з тими, що були спеціально розроблені для регулювання психічного здоров'я. Це дослідження виявило суттєві відмінності не лише в ефективності дизайну будівель, але й у впливі їхнього розташування. Це фундаментальне дослідження відіграло важливу роль у розширенні сфери застосування інклюзивного дизайну за межі суто медичних закладів у ширші комерційні та навіть житлові сфери. Воно ефективно поширило ідею про те, що дизайн принципово стосується складної взаємодії між простором і місцем, і як ці два елементи разом формують фізичний контекст нашого життя. Простіше кажучи, суть інклюзивного дизайну полягає у проектуванні просторів, які відповідають сприйняттю та фізіологічним особливостям людей. Це включає забезпечення безпечного пересування та максимальне використання природного денного світла для підтримки здорового способу життя, як психічного, так і фізичного.

Дизайн, заснований на доказах (EBD)

EBD – це систематичний процес, який застосовує суворі результати досліджень щодо фізичного середовища для інформування та покращення дизайнерських рішень. Ця методологія надає дизайнерам більшої обґрунтованості та виправданості їхніх проектних рішень, виходячи за межі суб'єктивної естетики. Вона, зокрема, надає можливості для покращення добробуту мешканців шляхом цілеспрямованої маніпуляції фізичним середовищем таким чином, що безпосередньо підтримує психологічні та екологічні потреби людей. Хоча EBD добре досліджений та широко застосовується у загальній охороні здоров'я, його специфічне застосування для розуміння того, як фізичне середовище впливає на людей, які проходять психологічну реабілітацію, є менш дослідженою, але вкрай важливою областю. [26].

Історична траєкторія інклюзивного дизайну, від психіатричних закладів до житлових приміщень, підкреслює зростаюче суспільне усвідомлення того, що підтримка психічного здоров'я виходить за межі клінічних умов і має бути інтегрована в повсякденне життєве середовище. Це означає превентивний та цілісний підхід до психічного благополуччя через дизайн. Якщо забудоване середовище може "посилювати або зменшувати страждання" , то цілеспрямоване проектування будинків з використанням інклюзивних принципів може діяти як постійна, фонова форма підтримки психічного здоров'я. Ця постійна підтримка має потенціал зменшити тяжкість або частоту проблем з психічним здоров'ям, забезпечуючи постійний, відновлювальний фон для повсякденного життя. Це виходить за рамки традиційної концепції "цілющих просторів" як ізольованих лікувальних центрів до більш цілісного розуміння "здорового житла", припускаючи, що наші будинки можуть слугувати потужними інструментами для профілактичної психічної допомоги та підтримки загального добробуту. Важливою частиною інклюзивного дизайну є надання користувачам контролю над їхнім оточенням, що сприяє відчуттю безпеки та особистого простору. Це також включає чітке зонування просторів для різних цілей, що допомагає зменшити перенаселеність та покращити психічне здоров'я.

2.2 Роль освітлення у формуванні емоційного комфорту

Освітлення є критично важливим елементом, що глибоко впливає на настрій та загальний добробут мешканців житлових приміщень. Воно не лише освітлює простір, але й формує наше сприйняття, впливає на фізіологічні процеси та емоційний стан. Якість світла безпосередньо впливає на поведінку, здоров'я та комфорт людини.

Природне освітлення

Природне світло, особливо денне, є найважливішим для психічного здоров'я. Воно значно покращує настрій, зменшує стрес та підвищує когнітивну продуктивність, регулюючи циркадні ритми та сприяючи візуальному комфорту. Дослідження показують, що недостатнє денне освітлення може збільшити ймовірність депресії на 60%, а поганий вид з вікна – на 40%. Вплив природного денного світла, особливо вранці, має вирішальне значення для підтримки циркадного ритму, який регулює сон, вивільнення гормонів та інші життєво важливі функції. Це

сприяє синтезу серотоніну, нейромедіатора, що сприяє відчуттю щастя та благополуччя. Люди, які отримують достатній вплив природного денного світла, менш схильні до депресії та тривоги порівняно з тими, хто проводить більшість часу в приміщенні під штучним освітленням. Архітектурні стратегії, такі як великі вікна, світлові люки та світловідбиваючі поверхні, ефективні для максимального використання денного світла в житлових приміщеннях. Розміщення робочих місць поблизу вікон та вибір відкритих планувань також може покращити розподіл світла.

Штучне освітлення та колірна температура

У випадках, коли природного світла недостатньо, інтелектуальні рішення штучного освітлення стають вирішальними. Регульовані та регульовані за колірною температурою світильники можуть імітувати природні зміни денного світла, допомагаючи підтримувати здоровий циркадний ритм та покращувати настрій і продуктивність. Колірна температура світла, виміряна в Кельвінах (K), має вимірний вплив на мозок та тіло. Нижчі колірні температури (близько 2700K–3000K) випромінюють тепле, жовтувате світло, що асоціюється з комфортом, затишком та розслабленням, і часто використовується в спальнях та вітальнях. Вищі колірні температури (5000K–6500K) виробляють холодніше, синювато-біле світло, що асоціюється з енергією, ясністю та зосередженістю, і корисне для робочих місць. Динамічні системи освітлення, які регулюють яскравість та колірну температуру протягом дня, імітуючи природні зміни денного світла, є оптимальними для підтримки циркадного ритму та покращення психічного благополуччя. (Рис.15).

Негативний вплив поганого освітлення

Недостатнє або різке штучне освітлення може негативно впливати на настрій, викликати втому, дратівливість, головний біль та напругу очей. Це може порушити циркадні ритми та придушити вироблення мелатоніну, що призводить до проблем зі сном та погіршення психічного здоров'я. Яскраве світло вночі, особливо синє світло від електронних пристроїв та світлодіодного освітлення, може дестабілізувати внутрішній годинник організму, підвищуючи ризик психічних розладів та посилюючи існуючі симптоми тривоги та депресії. Слід уникати мерехтливого світла, оскільки воно може викликати дискомфорт та надмірну стимуляцію, особливо для

людей з підвищеною чутливістю. Дослідження показують, що синій та червоний світло можуть підвищувати рівень депресії, гніву та розгубленості, тоді як жовтий та білий світло сприяють позитивному настрою, активності та зосередженості.

Інклюзивний дизайн освітлення

Для людей з тривожно-депресивними розладами, які можуть бути більш чутливими до світла, важливо забезпечити контроль над освітленням. Багатошарове освітлення, що поєднує загальне, робоче та акцентне освітлення, дозволяє створити затишну та адаптовану атмосферу, що відповідає різним потребам та видам діяльності. Диммери та можливість регулювання колірної температури дають мешканцям змогу налаштовувати освітлення відповідно до їхнього настрою та потреб, сприяючи відчуттю контролю та комфорту.

2.3 Психологічний вплив кольорів та матеріалів на внутрішній стан

Кольори та матеріали, що використовуються в дизайні інтер'єру, мають глибокий вплив на настрій та емоції людини, виходячи за рамки суто естетичного сприйняття. Цей вплив має реальні психологічні наслідки, що можуть впливати на щастя, ставлення та навіть фізичне відчуття температури в просторі. Дослідження психології кольору є давньою галуззю, про що свідчать такі фундаментальні праці, як "Мистецтво кольору" Йоганнеса Іттена та "Взаємодія кольору" Йозефа Альберса. [7].

Психологія кольору

Вибір кольорової палітри є потужим інструментом у руках дизайнера для формування емоційного комфорту.

Нейтральні кольори, такі як бежевий, сірий та теплі земляні тони, забезпечують збалансований та заспокійливий фон. Вони можуть посилити природне світло та створити відчуття відкритості та спокою. Однак, надмірне використання темних або холодних сірих тонів може викликати почуття смутку або нудьги. Коричневий, хоча й природний, у надмірних кількостях може здаватися тьмяним та безжиттєвим.

Важливо також враховувати кольори, яких слід уникати або використовувати з обережністю, особливо для людей з підвищеною чутливістю, що часто зустрічається при тривожно-депресивних розладах.

Вибір матеріалів та текстур

Матеріали та текстури, що використовуються в дизайні інтер'єру, відіграють ключову роль у формуванні "прожитого простору" та можуть глибоко впливати на психічне та емоційне благополуччя. Вони не лише впливають на візуальне сприйняття, але й на тактильні відчуття, акустику та навіть запах, що створює цілісний сенсорний досвід.

Натуральні матеріали, такі як дерево, камінь, бамбук, ротанг або пробка, забезпечують теплоту, заземлення та відчуття спокою. Дослідження показують, що скло та дерево краще підходять для відновлювальних просторів, тоді як метал не рекомендується для приміщень, призначених для спокою та умиротворення.

Тактильні якості поверхні також мають значний психологічний вплив. Шорсткі, нерівні текстури відчуваються як природні, тоді як гладкі, полірovані поверхні викликають відчуття витонченості та сучасності. Матові текстури створюють спокійне та стримане відчуття, а глянцеві – додають енергії та драматизму. М'які, гладкі поверхні можуть сприяти розслабленню, тоді як грубі текстури можуть стимулювати пильність.

Для створення комфортного житлового середовища слід уникати надмірної кількості пластику, синтетичних матеріалів або текстур, які є неприємними на дотик або візуально. Надмірно складні текстури можуть бути перевантажуючими, тому краще віддавати перевагу гладким, м'яким поверхням у меблях та оздобленні. Як зазначається у праці "Матеріальність та внутрішнє будівництво" Гесімондо та Постелла, вибір матеріалів є не лише технічним рішенням, а й виразним актом, що формує сприйняття та досвід простору. [25].

Загалом, продуманий вибір кольорів та матеріалів може створити середовище, що активно підтримує позитивне психічне здоров'я та сприяє емоційному комфорту в житлових приміщеннях.

2.4 Інтеграція природної тематики та елементів в інтер’єр

Інтеграція природньої тематики та елементів в інтер’єр житла є ключовим аспектом створення терапевтичного середовища для людей з тривожно-депресивними розладами. Цей підхід, що ґрунтується на принципах біофільного

дизайну, має на меті відновити вроджений зв'язок людини з природою, що, як доведено, сприяє зниженню стресу, покращенню настрою та загальному благополуччю. Природне освітлення є одним з найважливіших елементів у дизайні інтер'єру, що має значний вплив на психічне здоров'я та емоційний стан , відіграючи вирішальну роль у регуляції циркадних ритмів організму, циклів сну та неспання, рівня енергії та загального психічного стану. Достатнє денне світло сприяє виробленню серотоніну, нейромедіатора, пов'язаного з відчуттям благополуччя та щастя, що безпосередньо впливає на настрій та знижує рівень стресу. Архітектурні стратегії, такі як великі вікна, світлові люки та використання світловідбиваючих поверхонь, ефективні для максимізації проникнення денного світла , покращуючи настрій, когнітивні функції, концентрацію та емоційну стійкість. Природне світло також здатне візуально збільшувати простір, робити його більш відкритим та привабливим, що сприяє відчуттю комфорту та релаксації.

Однак, важливо знайти баланс, оскільки пряме, різке сонячне світло може бути надмірно стимулюючим і викликати дискомфорт для людей з підвищеною тривожністю. Тому доцільно використовувати стратегії розсіяного світла, наприклад, за допомогою легких штор або жалюзі, які фільтрують прямі промені, створюючи м'яке, рівномірне освітлення. Гра світла й тіні, а також використання теплого світла у вечірні години, допомагає створити збалансоване середовище, що сприяє розслабленню та підготовці до сну, уникаючи сенсорного перевантаження.

Використання природних матеріалів та текстур в інтер'єрі має глибокий вплив на емоційний стан людини. Дерево, камінь, бамбук, ротанг та натуральні волокна, такі як джут, льон, бавовна та вовна, створюють відчуття тепла, комфорту та заземлення. Ці матеріали, завдяки своїй тактильній теплоті, складним візерункам та органічним недосконалостям, активно залучають наші органи чуття та сприяють усвідомленості. Меблі з дерева або каменю підсвідомо сигналізують про стабільність та спокій, що допомагає знизити рівень кортизолу — основного гормону стресу. М'які, матові поверхні запобігають різким відблискам, сприяючи розслабленню та розумовій концентрації. Крім того, природні матеріали мінімізують виділення летких органічних сполук (ЛОС), покращуючи якість повітря та загальне фізичне здоров'я,

що позитивно впливає на психічний стан. Органічні, округлі форми та м'які текстури підсвідомо сприймаються як більш безпечні та заспокійливі, ніж гострі кути та жорсткі лінії. Ця перевага плавних ліній допомагає знизити когнітивне навантаження, оскільки мозок не сприймає їх як потенційну загрозу. Наприклад, вигнуті меблі, округлі вази або хвилясті дзеркала можуть створити відчуття затишку та гостинності, сприяючи створенню середовища, яке інтуїтивно відчувається як притулок.

Кімнатні рослини та зелені зони є активними терапевтичними засобами, що мають значний вплив на психічне здоров'я. Безпосередній контакт з рослинами та наявність зелені в приміщенні допомагають знизити рівень стресу, тривоги та депресії. Дослідження показують, що навіть догляд за кімнатними рослинами може зменшити психологічний та фізіологічний стрес. Рослини також відіграють ключову роль у покращенні якості повітря, поглинаючи вуглекислий газ і виділяючи кисень, а деякі види здатні видаляти шкідливі хімічні речовини. Мікроорганізми в ґрунті горщикових рослин також сприяють очищенню повітря та мають антидепресивний ефект. Наявність рослин підвищує загальне самопочуття, покращує когнітивні функції, увагу та концентрацію. Вони допомагають відновитися від розумової втоми та сприяють відчуттю "відстороненості" та "захоплення". Для максимального ефекту рекомендується обирати більші та листяні рослини.

Водні елементи в інтер'єрі, такі як кімнатні водоспади або невеликі фонтани, є потужними засобами для створення спокійної та умиротвореної атмосфери. Заспокійливий звук текучої води століттями асоціюється з розслабленням та зняттям стресу. Дослідження показують, що прослуховування природних звуків води може знизити артеріальний тиск, зменшити тривогу та сприяти загальному психічному благополуччю. Водні елементи також ефективно маскують відволікаючий фоновий шум, діючи як природний "білий шум" , що особливо цінно у високостресових середовищах або в спальнях для покращення якості сну. Крім того, текуча вода виробляє негативні іони, які допомагають очищати повітря. Звук води створює "звуковий притулок", який не лише маскує відволікаючі шуми, але й індукує медитативний стан, що є критично важливим для управління тривогою.

Інтеграція природних форм та візерунків є фундаментальним принципом біофільного дизайну, що впливає на психологічний комфорт. Це включає використання органічних форм, ботанічних мотивів, а також імітацію природних структур. Крім того, біофільний дизайн акцентує увагу на сенсорній варіативності, що зустрічається в природі, такій як зміни світла, звуків або якостей матеріалів з часом. Це збагачує внутрішнє середовище, роблячи його більш динамічним та цікавим, що сприяє підвищенню самопочуття. Інтеграція цих природних форм та візерунків допомагає створити гармонійний простір, який інтуїтивно відчувається як притулок, сприяючи розслабленню та зниженню тривоги.

2.5 Світовий досвід та аналоги у створенні підтримуючих інтер'єрів

Інтеграція природи в архітектуру для підтримки здоров'я та психологічного комфорту має глибоке історичне коріння, що простежується крізь різні культури та епохи. З найдавніших часів люди усвідомлювали цілющі властивості природи, що призвело до експериментів з трав'яними засобами та практик природних цілителів. Римляни стратегічно розміщували польові госпіталі в мальовничих природних умовах, вірячи, що таке середовище сприяє зціленню, а також створювали сади та насадження у відповідь на скарги громадян на міський шум. У Середньовіччі в Європі інтерес до природи та садів переважно зберігався в монастирях, де вирощували лікарські рослини, а відпочинок та робота в саду часто були частиною лікування. З початком індустріалізації у 17 столітті почали з'являтися громадські парки, такі як Гайд-парк у Лондоні, створені для відновлення та відпочинку населення, а також популярними стали лікувальні курорти та санаторії, розташовані серед природи.

Філософські рухи також вплинули на інтеграцію природи в архітектуру. У період Романтизму (кінець 18 – середина 19 століття) філософи, такі як Жан-Жак Руссо та Генрі Девід Торо, підкреслювали важливість природи для самопізнання та здоров'я, стверджуючи, що люди хворітимуть, якщо віддаляться від неї. Романтична архітектура часто характеризувалася асиметричними композиціями, інтеграцією з природним оточенням та використанням місцевих матеріалів, відображаючи ностальгію за простішим, природнішим минулим.

Східні традиції пропонують власні, глибоко вкорінені підходи до інтеграції природи та благополуччя. Фен-шуй — давня китайська практика, що гармонізує житлове середовище для створення простору, який виховує мир, позитив і ясність, що є важливим для психічного здоров'я. Вона заохочує усунення безладу для вільного потоку енергії "чі", що зменшує когнітивне навантаження та стрес. Практика Фен-шуй також заохочує включення природних елементів, таких як рослини, водні об'єкти та дерев'яні меблі, для створення заспокійливої атмосфери, а також максимізацію природного світла. Японський Шінрін-йоку, або "Лісові ванни", є терапевтичною практикою проведення часу в лісі, визнаною японськими лікарями як спосіб розслаблення від метушливого міського життя. Ця практика фокусується на залученні всіх почуттів — слуханні птахів, диханні чистим повітрям, дотику до моху та кори дерев, що створює глибокий сенсорний досвід. Переваги Шінрін-йоку включають покращення якості сну, настрою, здатності до концентрації та зниження рівня стресу. Японська архітектура часто прагне імітувати атмосферу природного середовища, з відкритими та плавними інтер'єрами, що мають зв'язок із зовнішніми елементами.

Сучасна архітектура все частіше інтегрує біофільні принципи у житлові простори, створюючи середовища, що підтримують психічне здоров'я:

1. Apartments in Wolf Clearing та Private house in Poland by 81.WAW.PL: Ці проекти використовують термооброблену сосну Thermory Benchmark для облицювання, що також демонструє застосування біофільного дизайну через використання натуральних матеріалів для покращення самопочуття. [28]. (Рис.16).
2. Bosco Verticale (Мілан, Італія): Цей вражаючий приклад біофільної архітектури складається з двох житлових веж, прикрашених приблизно 20 000 дерев. Ця концепція "вертикального лісу" має на меті боротися з розростанням міст та зменшувати їх розширення, привносячи природу в серце міста. Інтеграція рослин у висотні будівлі підвищує міське біорізноманіття та сприяє здоровішому життєвому середовищу. [30]. (Рис.17).
3. The Biophilic Apartment (Сінгапур): Ця житлова квартира, розроблена з використанням біофільних принципів, має живі стіни, натуральні матеріали та рясне

природне освітлення, пропонуючи мешканцям спокійний та привабливий житловий простір. [27]. (Рис.18).

4. Ruins Studio (Дамфріс, Шотландія): Цей відзначений нагородами будинок інтегрує сучасний біофільний дизайн в існуючу архітектуру, будучи побудованим з руїн фермерського будинку 18 століття. Оригінальний кам'яний фундамент був збережений, утворюючи зовнішню оболонку для будівлі, яка тепер повністю живиться сонячними панелями. Це приклад адаптивного повторного використання, що підкреслює зв'язок з історією та місцем. (Рис.19).
5. Garden and House (Токіо, Японія): Ця п'ятиповерхова прямокутна будівля, незважаючи на скромні розміри (8х4 метри, 30 метрів заввишки), здається, не має стін завдяки скляним вікнам на зовнішньому фасаді. Кожна кімната переплітається з садами, а стратегічне використання рослин створює враження, що бетонні площини підлоги ширяють. Дизайн має на меті створити відчуття життя в лісі. [34]. (Рис.20).

2.6 Теоретичні та нормативні засади створення інтер'єрів житла для людей з психологічними вадами

Створення житлового простору для людей з психологічними вадами є значно складнішим завданням, ніж звичайне проєктування. Його головна мета — не просто функціональність, а формування середовища, яке підтримує ментальне здоров'я, сприяє стабілізації емоційного стану, зменшує рівень стресу та тривоги, а також забезпечує відчуття безпеки та приналежності. Це вимагає інтеграції теоретичних знань про вплив середовища на психіку людини та суворого дотримання нормативних вимог, що гарантують безпеку та доступність.

Теоретичні принципи проектування терапевтичного середовища

Теоретичні підходи до дизайну для людей з психологічними вадами ґрунтуються на розумінні того, що архітектурне та інтер'єрне середовище може бути потужним терапевтичним інструментом. Це не просто стіни та меблі, а комплекс сенсорних, психологічних та соціальних стимулів. Основні принципи включають:

1. Сенсорна інтеграція та регуляція:

- Освітлення: Надзвичайно важливе. Природне світло має бути максимально використане, оскільки воно позитивно впливає на циркадні ритми, настрій та рівень

енергії. Штучне освітлення повинно бути м'яким, без різких тіней або мерехтіння, з можливістю димування та регулювання кольорової температури (тепле світло для відпочинку, нейтральне для активності). Це допомагає уникнути сенсорного перевантаження.

- Колір: Кольорова палітра відіграє ключову роль. Перевага надається спокійним, нейтральним тонам (блакитний, зелений, бежевий, м'які відтінки сірого), які заспокоюють і створюють відчуття гармонії. Яскраві акценти можуть використовуватися помірно для стимуляції, але без агресивного впливу.

- Звук: Акустичний комфорт є критичним. Проєктування повинно мінімізувати сторонні шуми за рахунок використання звукопоглинальних матеріалів (текстиль, акустичні панелі), правильного розташування приміщень та якісних вікон. Важливо створити можливість для тиші та спокою.

- Тактильність: Використання приємних на дотик, натуральних матеріалів (дерево, бавовна, льон, м'які килими) сприяє відчуттю комфорту та безпеки.

2. Безпека та контроль:

- Фізична безпека: Усунення будь-яких потенційних джерел травм: відсутність гострих кутів у меблях, безпечні вікна (з обмежувачами або небитким склом), надійні кріплення елементів декору.

- Відчуття контролю: Важливо, щоб мешканці мали можливість контролювати своє оточення – регулювати освітлення, температуру, вибирати приватність або соціальну взаємодію. Це підвищує самооцінку та зменшує відчуття безпорадності.

- Конфіденційність: Забезпечення особистого простору та приватності у спальнях та санвузлах.

- Орієнтація та навігація: Чітке зонування: Простір має бути інтуїтивно зрозумілим. Чітке візуальне розмежування функціональних зон (відпочинок, харчування, активність) допомагає мешканцям легше орієнтуватися.

- Просторова ясність: Уникати захаращеності, надмірної кількості предметів, що можуть відволікати або викликати розгубленість.

- Стимуляція та зв'язок з природою (біофільний дизайн): включення живих рослин (безпечних та легких у догляді), елементів води (фонтани з м'яким звуком, акваріуми),

використання натуральних матеріалів та природних візерунків. Це знижує стрес, покращує настрій та когнітивні функції. Забезпечення можливості спостерігати за природою або озелененими територіями, якщо це можливо.

3. Гнучкість та адаптивність:

Простір має бути адаптивним до змінних потреб та настроїв мешканців. Це може бути досягнуто за допомогою мобільних меблів, розсувних перегородок або зон, що можуть використовуватися для різних цілей.

Нормативні засади створення інтер'єрів

В Україні, хоча й немає окремих ДБН, що цілком присвячені дизайну для людей з психологічними вадами, проєктування таких інтер'єрів базується на загальних будівельних нормах, які забезпечують доступність, безпеку та комфорт, що є фундаментальним для будь-якого житла, а особливо для людей з особливими потребами. Дизайнер повинен дотримуватися вимог наступних ДБН:

1. ДБН В.2.2-15:2019 "Житлові будинки. Основні положення": визначає мінімальні площі та висоту приміщень, що впливає на відчуття простору та можливість комфортного розташування меблів та зон. Регулює природне освітлення та інсоляцію, що є критичним для забезпечення денного світла та позитивного впливу на психіку. Встановлює вимоги до шумоізоляції, що важливо для створення спокійного та безпечного середовища без надмірних зовнішніх подразників. [4].
2. ДБН В.2.5-28:2018 "Природне і штучне освітлення": встановлює норми освітленості для різних приміщень, забезпечуючи достатній рівень світла для комфортного зору та запобігання перевтомі. Регулює якість освітлення, включаючи вимоги до показників дискомфорту та засліпленості, що важливо для чутливих до світла людей. [6].
3. ДБН В.1.1-7:2016 "Пожежна безпека об'єктів будівництва": забезпечує загальну пожежну безпеку житла, включаючи вимоги до евакуаційних шляхів, вогнестійкості матеріалів та систем пожежогасіння, що є фундаментальним для відчуття безпеки. [3].
4. ДБН В.2.2-40:2018 "Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення": документ для забезпечення доступності та універсального дизайну. Він вимагає ширини проходів та дверних прорізів, забезпечення достатньої ширини для вільного

пересування, відсутність порогів або їх мінімальна висота для безперешкодного пересування, розташування вимикачів та розеток на певній висоті, що забезпечує їх доступність для всіх. [5].

Таким чином, створення інтер'єрів для людей з психологічними вадами вимагає комплексного підходу, що поєднує чутливе застосування теоретичних засад дизайну, спрямованих на психічне благополуччя, з неухильним дотриманням чинних будівельних норм. Це дозволяє формувати не просто житло, а терапевтичне середовище, яке активно сприяє покращенню якості життя та самопочуття мешканців.

2.7 Інструменти та методи художньо-декоративного оформлення інтер'єру квартири

2.7.1 Вихідні дані, концепція та основні принципи художньо-декоративного оформлення інтер'єру квартири

Ділянка розташована в периферійній житловій частині Львова. У підвальних поверхах розташований дворівневий паркінг для мешканців будинку. Для в'їзду на паркінг використовується критий пандус. Паркінг обладнаний пристроєм для відведення води для комфортної експлуатації взимку, в умовах танення опадів. Враховуючи геологічні особливості забудованої території, підземні поверхи обладнані насосною станцією для постійного відкачування води. (Рис.21).

Перший поверх призначений для комерційних приміщень з окремими входами, також на першому поверсі є світлий та прозорий вестибюль. На ганках с пандуси зі стандартним ухилом для використання маломобільними групами.

Вище розташовані 9 житлових поверхів, на двох верхніх поверхах розташовані квартири дуплекси, в яких передбачені просторі тераси.

Конструктивно будівля являє собою монолітний залізобетонний каркас з безбалковою монолітною плитою перекриття. Фундаменти будівлі та елементи каркасу - залізобетонний моноліт. Каркас заповнений цеглою, будинок зовні утеплений мінеральною ватою та оброблений штукатуркою. Міжкімнатні перегородки всередині квартир виконані з легкого бетону. Прорізи заповнені алюмінієвими. та металопластиковими вікнами з подвійними склопакетами, захищеними енергозберігаючим покриттям.

Концепція художньо-декоративного оформлення інтер'єру цієї квартири базується на створенні комфортного, сучасного та терапевтичного житлового простору, орієнтованого на потреби людини, що стикається з тривожно-депресивними розладами. Основною ідеєю є формування середовища, яке активно сприяє емоційній стабілізації, зниженню рівня стресу, покращенню самопочуття та загальної якості життя мешканця. Це досягається шляхом глибокого інтегрування принципів біофільного дизайну та усвідомленого вибору кожного елемента інтер'єру.

Прагнучи створити атмосферу спокою та гармонії, проєкт передбачає максимальне залучення природних елементів та матеріалів. Це виявляється у використанні натурального дерева для меблів та оздоблення, природного каменю, а також текстилю з натуральних волокон, таких як льон та бавовна. Ключовим елементом є також оптимальне використання природного освітлення, з великими вікнами та продуманою системою розсіювання світла, аби створити відчуття простору та зв'язку із зовнішнім світом.

2.7.2 Аспекти проектування функціонально-планувальних та об’ємно-просторових рішень художньо-декоративного оформлення інтер'єру

Робота над проєктом художньо-декоративного оформлення інтер'єру квартири для людини з тривожно-депресивним розладом охоплювала послідовний ряд етапів, кожен з яких відображено у відповідних кресленнях

1. Ситуаційний план

   Ситуаційний план демонструє розташування об'єкта (житлового будинку, де знаходиться квартира) відносно навколишньої забудови та елементів інфраструктури. Масштаб 1 : 2000. (Рис.22).

2. Схема генерального плану

   Схема генерального плану показує організацію прибудинкової території, розташування будинку на ділянці, та планування першого поверху будівлі. Масштаб 1 : 200. (Рис.23).

3. Фасад

Фасади будинку представляють зовнішній вигляд будівлі з різних сторін, демонструючи розташування віконних та дверних прорізів. Масштаб 1 : 200. (Рис.24).

4. Розріз

Розрізи будівлі надають інформацію про її внутрішню структуру по вертикалі, показуючи висоту поверхів, розташування перекриттів, даху та фундаменту. Масштаб 1 : 200. (Рис.25).

5. Вихідний план квартири

Вихідний план квартири фіксує її початкове планування до початку будь-яких робіт, відображаючи розташування несучих стін, перегородок, віконних та дверних прорізів. Він є відправною точкою для дизайн-проєкту, демонструючи "до" стан, від якого відштовхувалися при розробці нових рішень. Масштаб 1 : 100. (Рис.26).

6. План демонтажу

План демонтажу детально відображає всі елементи, що підлягають знесенню або розбиранню. Було знесено цегляну перегородку між вітальнею та кухнею шириною 200 мм. Масштаб 1 : 100. (Рис.27).

7. План монтажу

На цьому плані показано монтаж скляної перегородки в зоні вітальні та монтаж цегляної перегородки між двома колонами у зоні спальні. Скляна перегородка слугує розділенням зони вітальні та зони кухні. Масштаб 1 : 100. (Рис.28).

8. План меблів

План меблів відображає продумане розташування всіх основних елементів меблювання, забезпечуючи оптимальне зонування простору та вільні проходи. Кожен предмет меблів обраний з урахуванням принципів біофільного дизайну – з органічними формами, натуральними матеріалами та функціональністю, що сприяє створенню відчуття спокою та комфорту. Масштаб 1 : 100. (Рис.29).

9. План освітлення

План освітлення деталізує розташування всіх освітлювальних приладів – загального, функціонального та декоративного світла. Продумана система освітлення дозволяє регулювати інтенсивність та колірну температуру світла, створюючи різні сценарії

для відпочинку, роботи та релаксації, що є важливим для підтримки психологічного комфорту. Масштаб 1 : 100. (Рис.30).

10. План підлоги

План підлоги відображає типи та зони розміщення підлогових покриттів, таких як паркетна дошка та керамогранітна плитка а також напрямок їх укладання. Вибір матеріалів підлоги здійснювався з урахуванням екологічності, тактильних відчуттів та легкості в догляді, сприяючи створенню затишної та безпечної атмосфери. Масштаб 1 : 100. (Рис.31).

11. Розгортки стін

Розгортки стін надають детальне зображення стін приміщення, показуючи розташування елементів декору, вбудованих меблів та оздоблювальних матеріалів. Ці креслення є ключовими для розуміння візуальної гармонії простору, деталізації функціональних зон та втілення естетичних рішень, що сприяють психологічному благополуччю. Масштаб 1 : 100. (Рис.32).

12. Візуалізації

Візуалізації є реалістичними зображеннями майбутнього інтер'єру, що дозволяють повністю оцінити колірні рішення, матеріали, меблі, освітлення та загальну атмосферу простору. (Рис.33).

2.7.3 Стилістичне оформлення інтер'єру приміщення: вибір стилістики, меблів, декору, матеріалів для оздоблення та освітлення

Стилістичне оформлення інтер'єру квартири, призначеної для людини з тривожно-депресивними розладами, було ретельно продумано, щоб поєднати сучасну естетику з терапевтичною функціональністю. Для досягнення цієї мети було обрано напрямок мінімалістичного модерну, з виразним акцентом на біофільний дизайн. Цей вибір дозволив створити простір, який є одночасно лаконічним, функціональним, візуально спокійним та наповненим природними елементами, що сприяють психологічному комфорту.

Вибір стилістики та її втілення

Мінімалістичний модерн як стилістична основа забезпечує чистоту ліній, відкриті простори та відсутність зайвих деталей, що є надзвичайно важливим для

людей, схильних до сенсорного перевантаження. Такий підхід допомагає зменшити візуальний "шум", створюючи відчуття порядку та спокою. Водночас, елементи модерну додають витонченості та актуальності, уникаючи суворості чистого мінімалізму.

Кольорова палітра та матеріали для оздоблення

Серцем стилістичного оформлення є природна кольорова палітра. В інтер'єрі домінують м'які, спокійні відтінки бежевого, сірого, брудно-білого, пісочного та світло-зеленого, що імітують природні ландшафти. Ці кольори сприяють релаксації та зменшенню тривоги. Для акцентів використовуються глибокі, але не агресивні тони зеленого, що посилюють відчуття зв'язку з природою.

Вибір матеріалів для оздоблення підкреслює прагнення до натуральності та екологічності. Стіни пофарбовані водоемульсійними фарбами зі спокійними матовими текстурами. Активно використовується дерево – наприклад, для стінових панелей, елементів меблів, або як акцентні вставки на стелі чи стінах. Підлога виконана з натурального дерева. У ванній кімнаті та на кухні застосовується керамічна плитка, що має спокійні, однотонні відтінки.

Меблі та декор

Меблі обрані згідно з принципами мінімалістичного модерну: лаконічні форми, функціональність та ергономічність. Переважають дерев'яні меблі з простими, чистими лініями, часто зі деревини або відтінків, що імітують необроблене дерево, що додає теплоти та природності. М'які меблі (дивани, крісла) мають оббивку з лляного та бавовняного текстилю натуральних відтінків, що забезпечує приємні тактильні відчуття та гіпоалергенність. Килими у зоні вітальні, коридору та спальні створюють додатковий затишок, шумопоглинання та приємну текстуру під ногами. Декоративні елементи мінімальні, але значущі – це керамічні вази ручної роботи, скляні вироби та обов'язково живі рослини у простих, природних горщиках, що посилюють біофільний ефект.

Освітлення

Освітлення відіграє ключову роль у створенні необхідної атмосфери. Великі панорамні вікна забезпечують максимальне проникнення природного світла, що є

фундаментальним для підтримки циркадних ритмів та гарного настрою. Для штучного освітлення активно використовується LED-підсвітка, інтегрована в стелі, стіни та меблі, що створює м'яке, розсіяне світло без різких тіней та сліпучих джерел. Основне освітлення доповнюється скляними підвісними та настінними світильниками з простими формами, що додають легкості та сучасності. Можливість димування (регулювання яскравості) та зміни кольорової температури світла дозволяє адаптувати атмосферу під різні потреби та емоційні стани мешканця, від яскравого функціонального до м'якого релаксуючого.

Особливі елементи

Використання скляної перегородки між кухнею та вітальнею допомагає зберегти відчуття простору та світла, візуально об'єднуючи зони, але при цьому забезпечуючи необхідне функціональне розмежування. Це також відповідає принципам мінімалізму, додаючи легкості та прозорості інтер'єру.

Загалом, стилістичне оформлення квартири є цілісним та продуманим, кожен елемент якого спрямований на створення простору, що не лише відповідає естетичним вимогам сучасного дизайну, а й активно сприяє психологічному благополуччю та комфорту її мешканця.

Висновок

В цьому розділі я дослідила ключові теоретичні принципи та нормативні вимоги, що лежать в основі створення комфортного та підтримуючого архітектурно-дизайнерського середовища, зокрема для людей з психологічними вадами, такими як тривожно-депресивні розлади.

По-перше, було висвітлено фундаментальне значення психології середовища, яка досліджує глибокий вплив забудованого простору на психічний стан, поведінку та загальне благополуччя людини. Підкреслено, що дизайн інтер'єру є не лише естетичною категорією, а й потужним терапевтичним інструментом, здатним як посилювати, так і зменшувати страждання, впливаючи на гомеостатичну функцію мозку. Це обґрунтовує необхідність цілеспрямованого проектування, що виходить за межі простої функціональності.

По-друге, детально проаналізовано роль освітлення у формуванні емоційного комфорту. Доведено, що природне світло є критично важливим для регуляції циркадних ритмів, синтезу серотоніну та зниження ризику депресії, тоді як продумане штучне освітлення з можливістю регулювання яскравості та колірної температури дозволяє адаптувати середовище до потреб мешканця.

По-третє, розглянуто психологічний вплив кольорів та матеріалів на внутрішній стан. Встановлено, що природні, нейтральні кольори та натуральні, тактильно приємні матеріали (дерево, камінь, льон) сприяють заспокоєнню, заземленню та формуванню відчуття безпеки, тоді як агресивні кольори та штучні текстури можуть викликати негативні реакції.

По-четверте, особливу увагу приділено інтеграції природної тематики та елементів в інтер'єр через призму біофільного дизайну. Підтверджено, що використання кімнатних рослин, водних елементів, природних форм та візерунків активно знижує стрес, покращує когнітивні функції та створює медитативний, відновлювальний простір.

По-п'яте, вивчений світовий досвід та аналоги у створенні підтримуючих інтер'єрів, що демонструють історичну та сучасну практику інтеграції природи в архітектуру, від стародавніх традицій до інноваційних біофільних об'єктів. Це підкреслює універсальність та ефективність обраних підходів.

Нарешті, розділ систематизував ключові нормативні засади (ДБН В.2.2-15:2019, ДБН В.2.5-28:2018, ДБН В.1.1-7:2016, ДБН В.2.2-40:2018), які, хоча й не розроблені спеціально для людей з психологічними вадами, забезпечують фундаментальні вимоги до безпеки та доступності. Дотримання цих норм є обов'язковою передумовою для створення терапевтичного середовища.

Таким чином, у цьому розділі сформовано комплексний теоретико-нормативний фундамент для розробки дизайн-проєкту житла, що не лише відповідає сучасним стандартам комфорту та функціональності, а й активно підтримує психічне здоров'я та емоційне благополуччя мешканця з тривожно-депресивними розладами.

РОЗДІЛ 3. Концепція, техніка та композиційні прийоми у створенні художньої роботи

3.1. Концепція художньої роботи

Концепція художньої роботи "Дерево Життя " ґрунтується на переосмисленні традиційної української витинанки через призму сучасної акрилової графіки. Головною ідеєю є створення візуально спокійного, гармонійного та символічно насиченого образу, який би став центральним терапевтичним елементом в інтер'єрі для людини з тривожно-депресивним розладом. Твір покликаний стати "вікном" у світ природи та давніх традицій, які несуть у собі заспокійливий та відновлювальний потенціал.

В основі композиції лежить архетипне для витинанки "Дерево Життя" – універсальний символ зростання, розвитку, неперервності життя та зв'язку між світами. Цей мотив асоціюється зі стабільністю, циклічністю природи та життєвою енергією, що є надзвичайно важливим для людей, які шукають внутрішньої опори. Включення птахів, що символізують душу, свободу та надію, а також інших елементів природного світу – зайців (символ плодючості, обережності), квітів та плодів (ознака розквіту та достатку) – підсилює біофільний аспект роботи. Це створює відчуття єднання з природою, яка є потужним антистресовим фактором.

Художня робота покликана не лише прикрашати простір, а й функціонувати як об'єкт медитації, спокійний фокус уваги, що допомагає відволіктися від негативних думок та зосередитися на гармонійних образах. Адаптація традиційної витинанки у техніці акрилової графіки на полотні дозволяє зберегти її унікальну ажурність та лінеарність, водночас надаючи роботі глибини та сучасної інтерпретації за рахунок виразної текстури акрилу та продуманого колірного рішення. Таким чином, твір є діалогом між минулим та сьогоденням, між традиційним ремеслом та сучасним мистецтвом, спрямованим на підтримку психологічного благополуччя. (Рис.34).

3.2. Засоби, прийоми, композиційне рішення художньої роботи в матеріалі

Художня робота виконується на полотні розміром 60х90 см акриловими фарбами, що дозволяє досягти оптимального балансу між деталізацією та масштабністю сприйняття в інтер'єрі. Вибір акрилу обумовлений його

універсальністю, швидким висиханням, можливістю створення як прозорих лесувань, так і щільних, графічних ліній, а також високою світлостійкістю, що гарантує довговічність кольору.

Композиційне рішення роботи є яскравим прикладом адаптації принципів витинанки. Вона будується на основі дзеркальної симетрії відносно центральної вертикальної осі, що характерно для класичного "Дерева Життя" та витинанок-оберегів. Ця симетрія створює відчуття врівноваженості, порядку та стабільності, що є надзвичайно заспокійливим для людини з тривожними станами. Композиція має чітку ієрархію: центральний стовбур дерева, що тягнеться вгору, слугує основною віссю, від якої розгалужуються гілки з симетрично розташованими елементами.

Використані художні прийоми включають:

- Лінеарна графіка: Чіткі, виразні контурні лінії, виконані акрилом, імітують тонкість вирізаного паперу, створюючи ажурний ефект. Різна товщина ліній додає динаміки та глибини.
- Площинна заливка кольором: Елементи всередині контурів заповнені рівномірними плашками кольору, що підкреслює графічність роботи та її зв'язок з площинним мистецтвом витинанки.
- Текстура: Завдяки властивостям акрилу та можливостям роботи пензлем, досягається легка, ледь помітна текстура, що робить поверхню "живою" і додає тактильності сприйняттю, відрізняючи її від абсолютно гладкої поверхні традиційної витинанки.
- Повторюваність та ритм: Ритмічне повторення елементів (листя, квітів, плодів, фігур тварин) створює гармонійний візерунок, який заспокоює погляд та сприяє медитативному сприйняттю.
- Стилізація: Усі фігуративні елементи (птахи, зайці, олені/коні, квіти, плоди) виконані у стилізації, притаманній народному мистецтву, що надає роботі універсальності та позачасовості.

Загалом, у художній роботі поєднуються стародавні символи та композиційні схеми з сучасними матеріалами та техніками, що дозволяє створити твір, який є одночасно традиційним за духом і актуальним за формою.

3.3. Використання кольору у художній роботі

Колірне рішення художньої роботи є одним з ключових елементів, що підсилюють її терапевтичний потенціал та зв'язок з біофільним дизайном. Палітра свідомо обмежена та базується на природних, приглушених відтінках, що створюють відчуття спокою, заземлення та гармонії.

Домінуючими кольорами є:

- Земляні та сіро-зелені тони: Ці відтінки є основною для фону та більших елементів композиції (стовбур дерева, великі гілки). Вони створюють відчуття стабільності, надійності та асоціюються з природним ґрунтом, каменем, що діє заспокійливо.
- Приглушені зелені відтінки: Використовуються для листя та деяких елементів квітів. Це колір природи, зростання, оновлення. М'які зелені тони відомі своєю здатністю знижувати стрес і втомлюваність очей.
- Теплі коричневі та бежеві тони: Застосовуються для зображень тварин (птахів, зайців, оленів/коней) та плодів (гранат). Ці кольори надають композиції теплоти, затишку та асоціюються з деревом, глиною, що підсилює біофільний ефект.
- Контраст: Незважаючи на загальну приглушеність палітри, є помірний контраст між світлим фоном та темнішими контурами елементів, що підкреслює графічність роботи, імітуючи вирізану витинанку.

Відсутність яскравих, кричущих кольорів унеможливлює сенсорне перевантаження, що є критично важливим для людей з підвищеною чутливістю або тривожними станами. Натомість, м'які переходи між відтінками та природна гама кольорів сприяють релаксації, зосередженню та викликають позитивні асоціації з природою та її спокійною циклічністю. Колірне рішення підкреслює органічну сутність роботи, роблячи її візуально приємною та терапевтично ефективною. (Рис.35).

3.4. Художня робота в інтер'єрному середовищі

Художня робота розроблялася з урахуванням її інтеграції в інтер'єр квартири, виконаний у стилі мінімалістичного модерну з елементами біофільного дизайну. Картина розташовується у зоні вітальні над диваном, де вона є центральним візуальним акцентом. На нейтральному, світлому фоні стіни, характерному для

обраної стилістики, робота буде чітко виділятися, привертаючи погляд та дозволяючи зосередитися на її деталях.

Функціональна роль твору в інтер'єрі:

- Фокус уваги та медитативний елемент: Для людини з тривожно-депресивним розладом картина може слугувати "безпечною зоною" для погляду, допомагаючи відволіктися від негативних думок. Повторювані, гармонійні візерунки та природні образи сприяють заспокоєнню та медитативному стану.
- Джерело позитивних асоціацій: Символіка "Дерева Життя", птахів та природних елементів викликає асоціації зі стабільністю, зростанням, надією та життєвою енергією, що є важливим для підтримки позитивного світогляду.
- Інтеграція біофільного дизайну: Робота є одним з ключових елементів, що вносить природу в інтер'єр, доповнюючи живі рослини, натуральні матеріали та природне освітлення, створюючи цілісне біофільне середовище.
- Естетична гармонізація: Завдяки мінімалістичному стилю виконання, природній колірній палітрі та лаконічним формам, картина ідеально вписується в обрану стилістику інтер'єру, підкреслюючи його сучасність та природність. Вона додає інтер'єру унікальності та художньої цінності, не порушуючи загального відчуття спокою та простору.

Загалом, художня робота є невід'ємною частиною архітектурно-дизайнерського рішення, виконуючи подвійну функцію – естетичного доповнення та активного терапевтичного елемента, що сприяє гармонізації внутрішнього стану мешканця. (Рис.36).

Висновок

У цьому розділі було детально розглянуто та обґрунтовано художній твір, створений у рамках дипломного проєкту – картину "Дерево Життя", виконану акриловими фарбами на полотні.

По-перше, концепція роботи була розкрита як глибоке переосмислення традиційної української витинанки, спрямоване на створення терапевтичного та символічно насиченого образу. Вибір архетипного "Дерева Життя" та його природних символів (птахи, зайці, олені/коні, квіти, плоди) обґрунтовано їхньою здатністю

викликати відчуття стабільності, гармонії та єднання з природою, що є ключовим для підтримки психологічного благополуччя людини з тривожно-депресивним розладом.

По-друге, детально описано художні засоби, прийоми та композиційне рішення. Виконання на полотні акрилом (60х90 см) дозволяє поєднати лінеарну графіку та площинні заливки, характерні для витинанки, з сучасною текстурою акрилу. Дзеркальна симетрія та ритмічне повторення елементів підкреслюють врівноваженість і медитативний характер композиції, що сприяє заспокоєнню.

По-третє, проаналізовано використання кольору. Палітра, обмежена природними, приглушеними відтінками (земляні, сіро-зелені, теплі коричневі), обрана для створення відчуття спокою, заземлення та уникнення сенсорного перевантаження. Колірне рішення підсилює біофільний аспект роботи та її терапевтичний потенціал.

По-четверте, обґрунтовано інтеграцію художньої роботи в інтер'єрне середовище. Розміщення картини у вітальні над диваном забезпечує її роль як центрального візуального акценту та фокусу уваги. Доведено, що твір виконує не лише естетичну, а й функціональну роль – є об'єктом медитації, джерелом позитивних асоціацій та важливим елементом біофільного дизайну, що гармонізує простір та сприяє психологічному відновленню мешканця.

Таким чином, художня робота є цілісним та продуманим елементом дизайн-проєкту, який завдяки своїй концепції, витонченому виконанню та продуманому розташуванню в інтер'єрі, стає активним засобом підтримки психічного здоров'я, втілюючи принципи мистецтва як терапії.

ВИСНОВКИ

У роботі комплексно досліджено та обґрунтовано можливості художньо-декоративного оформлення інтер'єру житлового простору для покращення психоемоційного стану людей, зокрема з тривожно-депресивними розладами.

По-перше, було глибоко вивчено історію, еволюцію та символічне значення української витинанки – від її зародження та регіональних особливостей до сучасних адаптацій у мистецтві та дизайні. Проаналізовано її функціональну та оберегову роль в традиційному інтер'єрі, що стало підґрунтям для інтеграції цього стародавнього мистецтва у сучасний простір.

По-друге, детально розглянуто вплив архітектурно-дизайнерського середовища на психічне здоров'я людини. Особливу увагу приділено ролі освітлення (природного та штучного з регульованою колірною температурою), психологічному впливу кольорів та натуральних матеріалів, а також інтеграції природної тематики та елементів (біофільний дизайн) для створення терапевтичного та відновлювального простору. Проаналізовано світовий досвід та архітектурні аналоги, що підтверджують ефективність такого підходу.

По-третє, на основі теоретичних та нормативних засад, розроблено концепцію художньої роботи, що є центральним елементом дизайн-проєкту. Художня робота являє собою переосмислення традиційної витинанки у техніці акрилової графіки, що дозволяє зберегти її ажурність та символізм, одночасно надаючи сучасної інтерпретації.. Обґрунтовано інтеграцію цієї художньої роботи в інтер'єр як ключового терапевтичного елемента, що сприяє зосередженню, позитивним асоціаціям та гармонізації внутрішнього стану мешканця.

Таким чином, у роботі доведено, що цілеспрямований дизайн інтер'єру, що поєднує науково обґрунтовані принципи психології середовища та біофільного дизайну з елементами культурної спадщини, може слугувати потужним інструментом для підтримки психічного здоров'я та загального добробуту людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витинанки і штучні квіти: порівняльний аспект / М. Станкевич // Мистецтвознавство: Зб. наук. пр. — Львів, 2008. — С. 49-62. — Бібліогр.: 26 назв.
2. Гулей, О. В. Декоративно-прикладне мистецтво : навчальний посібник / Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. Суми, 2010.
3. ДБН В.1.1-7:2016 "Пожежна безпека об’єктів будівництва. Загальні вимоги". Київ : Мінрегіон України, 2016. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3074160543855019425
4. ДБН В.2.2-15:2019 "Житлові будинки. Основні положення". Київ : Мінрегіон України, 2019. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3199650971919583106
5. ДБН В.2.2-40:2018 "Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення". Київ : Мінрегіон України, 2018. URL: https://e-construction.gov.ua/files/new_doc/3622203486843700817/2025-04-30/7581de4e-8c74-4f97-ab42-dc6639d54eef.pdf
6. ДБН В.2.5-28:2018 "Природне і штучне освітлення". Київ : Мінрегіон України, 2018. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3074958732556240833
7. Іттен, Й. Мистецтво кольору: Суб’єктивний досвід і об’єктивне пізнання як шлях до мистецтва. Київ : ArtHuss, 2022. 96 с.
8. Іттен, Й. Наука дизайну та форми: Вступний курс, який я викладав у Баугаузі та інших школах. Київ : ArtHuss, 2021. 136 с.
9. Король, В. П. Архітектурне проектування житла: Навчальний посібник. — К.: ФЕНІКС, 2006. — 208 с. : бібліогр.: с. 204—206.
10. Косицька, З. Місце витинанок в інтер’єрі традиційного житла українців. Вип. 66, том 2, 2019. С. 38-51.
11. Косицька, З. Українські витинанки кінця XIX–початку XXI ст.: проблеми вивчення, еволюція стилістики / Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2023.
12. Куленко, М. Я. Основи композиції в образотворчому мистецтві : навч. посібник для студ. архіт. фак-ту / Київськ. нац. ун-т буд-ва і архіт. Київ, 2001. 87 с.
13. Селівачов, М. Р. Лексикон української орнаментики. Київ: ТОВ “Задруга”, 2009. 406 с.
14. Станкевич, М. Є. Українські витинанки. – Київ: Наукова думка, 1986. – 124 с.
15. Стрілець, О. Українське мистецтво витинанки: Навч.-метод. посібник.– Переяслав-Хмельницький, 2013.– С. 26–38.
16. Студії мистецтвознавчі: Архітектура. Образотворче та декоративно-вжиткове мистецтво. Чис. 2 (66) / [голов. ред. Г. Скрипник); НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2019. - 130 с.

17. Сьомка, С. В. Дизайн інтер'єру, меблів та обладнання : підручник / С. В. Сьомка, Є. А. Антонович; Нац. акад. керівн. кадрів культури і мистецтв. Київ : Ліра-К, 2018.
18. Сьомка, С. В. Ергономіка та ергодизайн : підручник / Сергій Сьомка; Нац. академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ : Ліра-К, 2017.
19. Шадрина, Анна. Паперові візерунки. URL: https://uamodna.com/articles/paperovi-vizerunky/
20. Щупак, Б. В. Становлення витинаки у сучасному дизайні та декоративно-прикладному мистецтві. URL: https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/44-chotirnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/202-stanovlennya-vitinaki-u-suchasnomu-dizajni-ta-dekorativno-prikladnomu-mistetstvi
21. Csanák, E. (2022). Arts and nature: the contribution of artists to understanding of the world and the development of natural sciences.
22. Farley, K. M., & Veitch, J. A. (2001). “A room with a view: A review of the effects of windows on work and wellbeing” (pp. 1-33). Institute for Research in Construction, National Research Council Canada.
23. Iwinski, S., M.S. (2021). The Importance of Nature in Art. URL: https://humansinnatureproject.wordpress.com/2021/10/14/the-importance-of-nature-in-art/
24. Kang, S., Kim, H., Baek, K. (2021). Effects of nature-based group art therapy programs on stress, self-esteem and changes in electroencephalogram (EEG) in non-disabled siblings of children with disabilities. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18.
25. Materiality and Interior Construction. Postell J., Gesimondo N. Wiley & Sons, Limited, John, 2011. 432 p
26. Maximizing healing: Evidence-based design and adolescent behavioral health-A case study - HCD Magazine. HCD Magazine. URL: https://healthcaredesignmagazine.com/maximizing-healing-evidence-based-design-and-adolescent-behavioral-health-case-study/722/
27. Pintos, P. EDEN Singapore Apartments / Heatherwick Studio. ArchDaily. URL: https://www.archdaily.com/939539/eden-singapore-apartments-heatherwick-studio?ad_source=myad_bookmarks&ad_medium=bookmark-show&ad_content=other-user
28. Private house in Poland by 81.WAW.PL - Thermory. Thermory. URL: https://thermory.com/case-studies/private-house-in-poland-by-81-waw-pl/
29. Rui, L., Firzan, M. Emotional Design of Interior Spaces: Exploring Challenges and Opportunities. Buildings. 2025. Vol. 15, no. 2. P. 153. URL: https://doi.org/10.3390/buildings15020153
30. Sánchez, D. Bosco Verticale / Boeri Studio. ArchDaily. URL: https://www.archdaily.com/777498/bosco-verticale-stefano-boeri-architetti

31. Sarkar, S. K. (2022). The representation of nature in art. / Research Article, Volume 14, Pages: 4143-4149.
32. The Therapeutic Impact of Nature-Inspired Art in Home Environments URL: https://fineartshippers.com/the-therapeutic-impact-of-nature-inspired-art-in-home-environments/
33. Thomson, L. J., Morse, N., Elsden, E., & Chatterjee, H. J. (2020). Art, nature and mental health: assessing the biopsychosocial effects of a 'creative green prescription' museum programme involving horticulture, artmaking, and collections. Perspectives in public health.
34. Viva, A. Garden & House, Japan - Office of Ryue Nishizawa. Arquitectura Viva. URL: https://arquitecturaviva.com/works/jardin-y-casa-10
35. Weda, J., Mader, A., van Schaik, M., Meijer, A., Kolesnyk, D., & van Erp, J. (2023). Textured materials can enhance tactile actuators for emotional expression and passive touch experiences. In. ACM, New York, NY, USA, 4 pages. URL: https://rca-media2.rca.ac.uk/documents/3._CHI23_Judith.pdf

ДОДАТКИ

Рис.1. Композиція з витинанок для декору стін хати, 1894, Галичина. Кольоровий папір, вирізування. МЕХП ІН НАНУ (Фото Зінаїди Косицької)

Рис. 2. Витинанки, композиція «килим» над ліжком. Кінець XIX – початок XX ст. с. Тиманівка Вінницької обл. ТКМ, експозиція [https://sm.etnolog.org.ua/zmist/2019/2/38.pdf]

Рис.3. Інтер'єр оселі, прикрашеної витинанками. До 1934 р. Поділля (?). Кабінет антропології та етнології ім. Хв. Вовка (бібліотека НМУНДМ)

Рис.4. Мері Айверсон. Мурал у школі початкових класів [https://www.maryiverson.com/murals]

Рис.5. Міранда Ллойд. «Зоряне нічне дерево» [https://www.mirandalloyd.com.au]

Рис.6. Витинанки Марії Руденко [https://www.vocnt.org.ua/master/rudenko]

Рис.7. Людмила Мазур, «Чарівний кіт». 1983 р. [https://cbs.km.ua/?dep=1&dep_up=113&dep_cur=155]

Рис.8. Витинанка Дарії Альошкіної [https://surma.com.ua/121-vytynanky-darii-aloshkinoi-monumentalizm-vidrodzhennia-zhanru-i-arkhetypy.html]

Рис.9. Техніка кірігамі [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Kirigami-2.jpg]

Рис.10. Техніка «kirie» [https://designtalk.club/yaponske-mystetstvo-os-shho-mozhna-zrobyty-z-lystka-paperu-foto/]

Рис.11. Об'ємна композиція Асі Козіної [https://archidea.com.ua/autograph/art/1865487-barochnyj-pank-iz-bumagi-ot-asi-kozinoj]

Рис.12. Паперова скульптура Кальвіна Ніколса [https://meta.ua/news/world/28711-amerikanskii-hudozhnik-sozdaet-udivitelnie-3dskulpturi-zhivotnih-iz-bumagi/]

Рис.13. Паперова скульптура Джеффа Нішінака [https://vicu7ia.blogspot.com/2011/04/jeff-nishinaka.html]

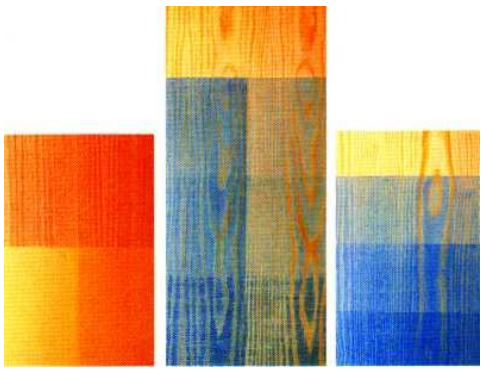

Рис.14. Техніка лесування [https://pugach-painting.com/uk/slovnik-xudozhnika/]

Рис.15. Корельована колірна температурна шкала [https://ledtest.vestum.ua/uk/study/shho-take-kolirna-temperatura/]

Рис.16. Apartments in Wolf Clearing [https://www.archdaily.com/949890/apartments-in-wolf-clearing-studio-dateria]

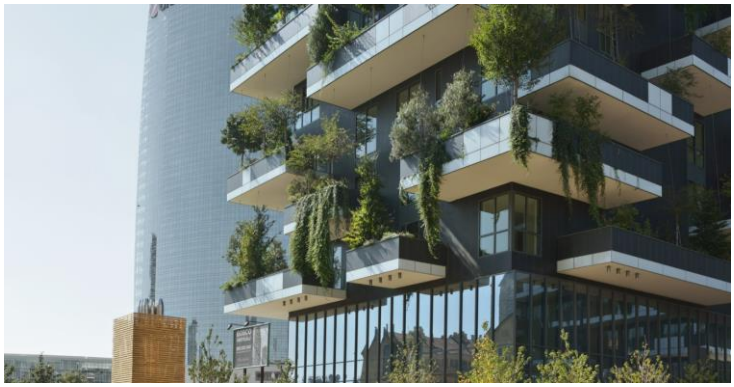

Рис.17. Bosco Verticale [https://www.archdaily.com/777498/bosco-verticale-stefano-boeri-architetti]

Рис.18. EDEN Singapore Apartments [https://www.archdaily.com/939539/eden-singapore-apartments-heatherwick-studio?ad_medium=gallery]

Рис.19. Ruin Studio [https://www.archdaily.com/881994/ruin-studio-lily-jencks-studio-plus-nathanael-dorent-architecture]

Рис.20. Garden & House [https://arquitecturaviva.com/works/jardin-y-casa-10]

Рис.21. Візуалізація проекту будівлі
[https://www.yurima-architects.com/social-housing-design]

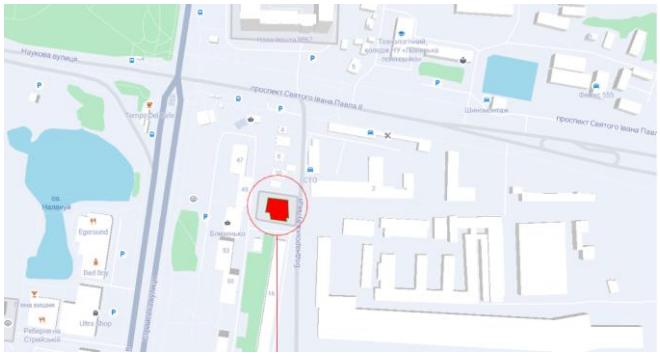

Рис.22. Ситуаційний план

Рис. 23. Генеральний план

Рис. 24. Фасади

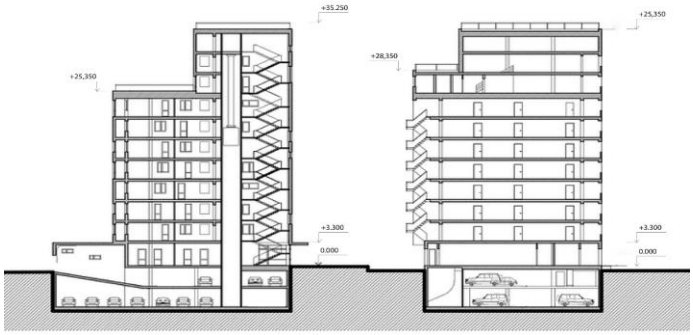

Рис. 25. Розріз

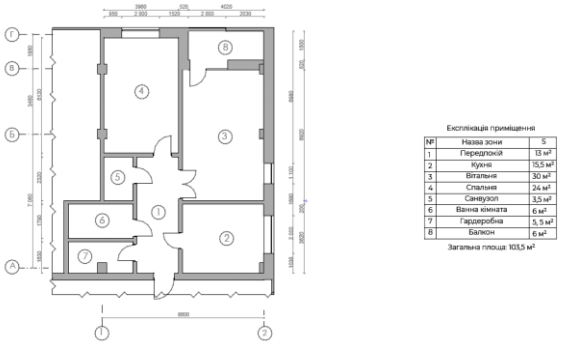

Експлікація приміщення

№	Назва зони	S
1	Передпокій	13 м²
2	Кухня	15,5 м²
3	Вітальня	30 м²
4	Спальня	24 м²
5	Санвузол	3,5 м²
6	Ванна кімната	6 м²
7	Гардеробна	5, 5 м²
8	Балкон	6 м²

Загальна площа: 103,5 м²

Рис.26. Вихідний план

Позначення демонтажу

№	Умовне познач.	Назва
1		Стіни, які знесуться

Рис.27. План демонтажу

Позначення монтажу

№	Умовне познач.	Назва
1		Існуючі стіни
2		Проектні перегородки зі скла
3		Стіни, які монтуються

Рис.28. План монтажу

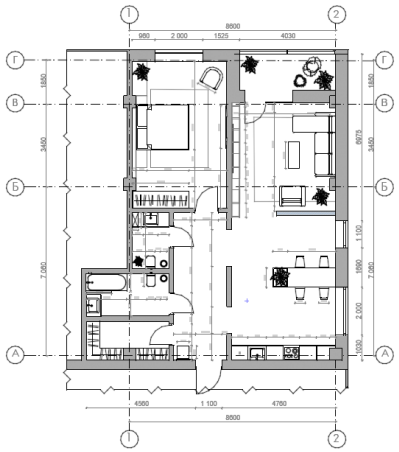

Рис.29. План меблів

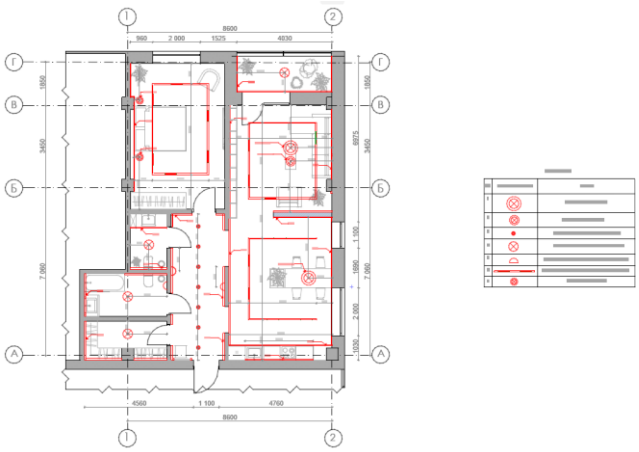

Рис.30. План освітлення

Рис.31. План підлоги

Рис.32. Розгортки

Рис.33. Візуалізації

Рис.34. Художня робота

Рис.35. Пошуки кольорового та композиційного рішення

Рис.36. Художня робота в інтер'єрі

Anti-Plagiarism (UA) v-15.281 Educational

The maximum coincidence with one document 0.0%

Dictionaries check: en_US, ru_RU, ua_UA. **Errors in the documents: 7%**

	Document		Sum coincidence on the DB	
ID: 247618 Title: Художня робота «Дерево життя» (графіка) у художньо-декоративному оздобленні інтер'єру квартири для людини з тривожно-депресивним розладом Added in a DB: 2025-06-24 Authors: Барановська Катерина Володимирівна Heads: Доц. Король В.П., Доц. Творонович І.О., Consultants: Opponents:	Symbols	Lexemes	Symbols	Lexemes
	96751	698	282 (0%)	5 (1%)

Plagiarism sources

ID	Description	Plagiarism presence in the document	
		Symbols	Lexemes